

№2(14) 2025

Шнабат

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ:
сіздің балаңыз жасөспірім!

ВНИМАНИЕ:
ваш ребенок – подросток!

БАЛАЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

**ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ
КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!**

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

**ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ
АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!**

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ
БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА!
**ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ,
СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ
ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ!
**ПРОСТО ПОЗВОНИ
ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

**АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)
74 25 28**

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАНДАР!

Ақпан – суық ай, бірақ ол көктемнің ыстық ықыласына толы. Ол бізге көптеген маңызды нәрселерді қайта қарастыруға және жаңа мақсаттар қоюға уақыт береді. Бұл – әрқашан үміт пен ерекше көңіл-күйге толы қысқың соңғы акорды: әлі қар жауып тұр, ал жанымыз көктемді күтуде!

Қыстың соңғы айында сұлулықты көру дегеніміз – өтіп бара жатқан қыстың сиқырлы сәтін тамашалап, сиқырлы жаз мезгілін армандау деген сөз. Бұл – барлық нәрсенің өтіп, өзгеріп жатқанын және барлық нәрсенің соңы бар екенін растайтын уақыт...

«Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КеАҚ ұжымы үшін қыстың соңғы айы – мақсатты және нәтижелі жұмыс уақыты. Біз «мұғалім – оқушы – ата-ана» үшбұрышының ортақ мақсатқа – бақытты адамды тәрбиелеуге қызмет етуіне бағытталған белсенді іс-шараларды жалғастырамыз. Бұл үшін әр мектепте ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтары ашылды, олардың базасында ұрпақтан-ұрпаққа берілетін ұлттық отбасылық дәстүрлерді қайта жаңғырту мақсатында «Даналық мектебі» клубтары құрылды. Дағдарыс жағдайында, жанжалдарды шешуде, күрделі өмірлік жағдайларда кәсіби көмек көрсететін психологиялық қолдау орталықтары жұмыс істейді. Тәжірибелі мамандар әрқашан тыңдап, пайдалы кеңес беріп, позитивті толқынға бейімдеуге дайын. Біздің барлық жобаларымызды іске асыру отбасы институтын одан әрі нығайту, ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынасты жақсарту, саналы және позитивті ата-ана мәдениетін дамыту үшін сенімді негіз болады.

Білім беру ұйымдарында оқушылар арасында жәбірлеудің (буллингтің) алдын алу «ДосболLike: достық қолын ұсын» бағдарламасы ерекше назар аударуға лайық. Оның мақсаты – әртүрлі жастағы оқушыларды достық, сыйластық қарым-қатынас, ынтымақтастық, қолдау және өзара көмек негізінде біріктіру арқылы физикалық, психологиялық және эмоционалдық әл-ауқатты қамтамасыз ету болып табылады.

Бізде көптеген жаңа жоспар, креативті идея, қысқа және ұзақ мерзімді мақсат-

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Февраль – месяц холодов, но он уже полон предвкушения весеннего тепла и пробуждающейся жизни. Он еще дает нам время переосмыслить многие важные вещи и поставить новые цели. Это финальный аккорд зимы, который всегда полон надежд и пронизан особенным настроением: еще лежит снег, а на душе уже весна!

Увидеть красоту в последнем зимнем месяце – значит поймать волшебный миг уходящей зимы и начать мечтать о волшебной летней поре. Это то самое время, которое подтверждает, что все течет, все меняется, и всему есть конец – даже затянувшейся зиме...

«Объявляю 2025 год Годом рабочих профессий. За это время предстоит осуществить реформу системы технического и профессионального образования. Год рабочих профессий будет также содействовать продвижению в нашем обществе идеи трудолюбия и профессионализма.

Необходимо, чтобы люди, добившиеся успеха честным, усердным трудом, всегда пользовались уважением и почетом. Это полностью согласуется с нашим принципом «Ответственный гражданин – честный труд – заслуженный успех» ... Не бывает плохой работы, любой труд – в почете. Не зря в народе говорят, что труд является залогом богатства: «Жұмыстың көзін тапқан байлықтың өзін табады» – «Кто находит источник труда, тот находит само богатство».

Пора начать масштабную трансформацию системы технического и профессионального образования, сохранить темпы и качество реформ в сфере науки и высшего образования, в дошкольном и среднем образовании продолжить внедрять механизмы, обеспечивающие здоровую конкуренцию, прозрачность расходов и экономию бюджетных средств...»

**ПРЕЗИДЕНТ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАСЫМ-ЖОМАРТ КЕМЕЛЕВИЧ ТОКАЕВ**

Мен 2025 жылды Жұмысшы мамандықтары жылы деп жариялаймын. Осы уақыт ішінде техникалық және кәсіби білім беру жүйесін реформалау қажет. Сондай-ақ біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбекқор және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз.

Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» қағидатына толық сай келеді. Жұмыстың жаманы жоқ, кез келген еңбек – қадірлі. Халқымызда «Жұмыстың көзін тапқан байлықтың өзін табады» деген сөз бар.

Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін ауқымды трансформациялауды бастау, ғылым және жоғары білім саласындағы реформалардың қарқыны мен сапасын сақтау, мектепке дейінгі және орта білім беруде салауатты бәсекелестікті, жұмсаудың ашықтығын және бюджет қаражатын үнемдеуді қамтамасыз ететін тетіктерді енгізуді жалғастыру уақыты келді»

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ПРЕЗИДЕНТІ
ҚАСЫМ-ЖОМАРТ КЕМЕЛҰЛЫ ТОҚАЕВ**

тар бар. Алда қазақстандық балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету, олардың жан-жақты дамуы, тәрбиесі мен білім алуы үшін барынша қолайлы жағдай жасау бойынша ауқымды жұмыстар күтіп тұр.

Алдағы жыл еліміз өміріндегі маңызды оқиғаларға толы болады деп күтілуде, бұған Мемлекет басшысының Үкімет пен қоғам алдына қойған мақсаттары жүзеге асырудағы жаңа қадамдары дәлел.

Для коллектива Национального научно-практического института благополучия детей «Өркен» последний зимний месяц – время целенаправленной и продуктивной работы. Мы продолжаем активную деятельность, направленную на то, чтобы треугольник «учитель – ученик – родитель» служил единой цели – воспитанию счастливого человека. Для этого в каждой школе открыты центры педагогической поддержки родителей, на базе которых созданы клубы «Даналық мектебі» в целях возрождения национальных семейных традиций, передающихся из поколения в поколение. Действуют центры психологической поддержки, оказывающие профессиональную помощь в кризисных ситуациях, решении конфликтов, сложных жизненных ситуациях. Опытные специалисты всегда готовы выслушать, дать полезные советы, настроить на позитивную волну.

Реализация всех наших проектов станет надежной основой для дальнейшего укрепления института семьи, улучшения детско-родительских отношений, развития культуры осознанного и позитивного родительства.

Особого внимания заслуживает Программа профилактики травли (буллинга) среди обучающихся в организациях образования «ДосболLike: протяни руку дружбы», цель которой – обеспечение физического, психологического и эмоционального благополучия через сплочение учащихся разных возрастных категорий на основе доброжелательных, уважительных взаимоотношений, сотрудничества, поддержки и взаимопомощи.

У нас много новых планов, креативных идей, краткосрочных и долгосрочных целей. Впереди много работы по обеспечению защиты прав и законных интересов казахстанских детей, созданию максимально комфортной среды для их полноценного развития, воспитания и обучения.

Наступивший год обещает быть насыщенным важными событиями в жизни нашей страны, о чем свидетельствуют новые шаги Главы государства по реализации поставленных перед правительством и обществом целей.

МАЗМҰНЫ

содержание

ОҚЫРМАНДАРҒА / К ЧИТАТЕЛЯМ

3

КҮН ТАҚЫРЫБЫ / ТЕМА ДНЯ

КҮН ТАҚЫРЫБЫ
ТЕМА ДНЯ

7

**БІЗ ЖАҚСЫ КӨРЕТІН
КЕЗ КЕЛГЕН БАЛА –
ӨЗІМІЗДІКІ**

**ЛЮБЫЕ ДЕТИ, КОТОРЫХ
МЫ ЛЮБИМ, – СВОИ**

КҮН ТАҚЫРЫБЫ
ТЕМА ДНЯ

14

**А. Н. Раушанова
ТӘУЕКЕЛ ТОБЫНДАҒЫ БАЛАЛАР
АРАСЫНДАҒЫ ЖӘБІРЛЕУШІЛІК
(БУЛЛИНГ)
ӘРЕКЕТТЕРІНІҢ АЛДЫН
АЛУ ЖОЛДАРЫ**

**А. Н. Раушанова
СПОСОБЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ
ТРАВЛИ (БУЛЛИНГА) СРЕДИ
ДЕТЕЙ ГРУППЫ РИСКА**

ПЕДАГОГТЕРГЕ / ПЕДАГОГАМ

ЕРТЕГІ – ЖАН ҚИЯЛЫНДАҒЫ ӨМІР
СКАЗКА – ЖИЗНЬ, ПРИДУМАННАЯ ДУШОЙ

24

**З. М. Садвакасова
А. Б. Каримова
Д. Р. Бейсекенова
ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫ
ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ДЕВИАНТТЫ
МІНЕЗ ҚҰЛҚЫНА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
ӘСЕР ЕТУ
ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ**

**З. М. Садвакасова
А. Б. Каримова
Д. Р. Бейсекенова
СКАЗКОТЕРАПИЯ
КАК ИНСТРУМЕНТ
ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО
ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ДЕВИАНТНОЕ
ПОВЕДЕНИЕ ПОДРОСТКОВ**

БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ
НАУКА О ДЕТСКОМ БЛАГОПОЛУЧИИ

34

**ЖАСӨСПІРІМДЕР
АРАСЫНДАҒЫ
АУТОДЕСТРУКТИВТІ
МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ**

**ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ
АУТОДЕСТРУКТИВНОГО
ПОВЕДЕНИЯ СРЕДИ
ПОДРОСТКОВ**

НАРКОТИКИ – НЕТ! ЖИЗНЬ – ДА!
НАРКОТИКИ – НЕТ, ЖИЗНЬ – ДА!

40

**А. Дәулетқызы
ЖАСӨСПІРІМДЕРДЕГІ
НАШАҚОРЛЫҚТЫҢ
ПРОФИЛАКТИКАСЫ
ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА
АРНАЛҒАН ТРЕНИНГ
ЭЛЕМЕНТТЕРІМЕН САБАҚ**

**А. Дәулетқызы
ПРОФИЛАКТИКА НАРКОМАНИИ
У ПОДРОСТКОВ
ЗАНЯТИЕ С ЭЛЕМЕНТАМИ
ТРЕНИНГА ДЛЯ УЧАЩИХСЯ
СТАРШИХ КЛАССОВ**

АТА-АНАЛАРҒА / РОДИТЕЛЯМ

БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ
НАУКА О ДЕТСКОМ БЛАГОПОЛУЧИИ

48

**«ЖЫНЫСТЫҚ ЖЕТІЛУ»
ДИАГНОЗЫ
НЕ КҮТУ КЕРЕК ЖӘНЕ
БАЛАНЫ ҚАЛАЙ ҚОЛДАУ
КЕРЕК?
НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ:
СІЗДІҢ БАЛАҢЫЗ
ЖАСӨСПІРІМ!**

**ДИАГНОЗ «ПУБЕРТАТ»:
ЧТО ЖДАТЬ,
И КАК ПОДДЕРЖАТЬ
РЕБЕНКА?
ВНИМАНИЕ: ВАШ РЕБЕНОК –
ПОДРОСТОК!**

БАЛАЛАРҒА / ДЕТЯМ

БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ
НАУКА О ДЕТСКОМ БЛАГОПОЛУЧИИ

56

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АНА
ТІЛІ КҮНІНДЕ «БАҚЫТ,
БЕЙБІТШІЛІК, ДОСТЫҚ»
АКЦИЯСЫ БАСТАЛАДЫ**

**СЧАСТЬЕ
МИР
ДРУЖБА**

БІЗ ЖАҚСЫ КӨРЕТІН КЕЗ КЕЛГЕН БАЛА – ӨЗІМІЗДІКІ

**ЛЮБЫЕ ДЕТИ, КОТОРЫХ
МЫ ЛЮБИМ, – СВОИ**

Ата-ана болу ерекше күш-жігерді қажет етеді, ал асырап алған бала үшін екі есе, өйткені бұл жарақаттанған баланың ата-анасы болуды білдіреді. Отбасын жоғалтқан бала, отбасынан зардап шеккен бала - жаны жаралы бала.

Жаралар терең немесе кіші болуы мүмкін, баланың өзі оған төзімді немесе сезімтал болуы мүмкін, бірақ ол әрқашан жаралы. Бала асырап алған ата-анасының күш-қуатына сенімді болуы өте маңызды, олар оны өзінің тарихымен бірге толықтай қабылдайды. Азаптарымен бірге. Олар баланы онымен жалғыз қалдырмайды...

**Людмила Владимировна
Петрановская,**

ресейлік отбасылық психолог,
педагог, публицист,
«Балаға арналған отбасы»
отбасылық құрылым мамандары
қауымдастығының мүшесі

Любое родительство требует силы духа, приемное – вдвойне, ибо это значит быть родителем раненого ребенка. Ребенок, потерявший свою семью, ребенок, пострадавший от своей семьи, – это ребенок, раненный в душу. Рана может быть более или менее глубокой, чистой или инфицированной, сам ребенок может быть устойчивее или чувствительнее к ней, но она есть всегда.

Очень важно, чтобы ребенок был уверен в силе своих приемных родителей, в том, что он будет принят ими целиком, вместе со своей историей. Вместе со своей болью. Что они не оставят его один на один с ней...

**Людмила Владимировна
Петрановская,**

российский семейный психолог,
педагог, публицист,
член Ассоциации специалистов
семейного устройства
«Семья для ребенка»

Жаңа 2025 жылдың басталуы балалар мен ата-аналар үшін маңызды жаңалықпен белгіленді: Қазақстанда **кәсіби асырап алушы отбасылар** пайда болады.

Оқу-ағарту министрлігі **«Кәсіби асырап алушы отбасылар туралы ережені бекіту туралы»** бұйрық дайындады. Бұйрық 2025 жылдың 1 шілдесінен бастап күшіне енеді деп жоспарлануда.

Бұл жұмыс **«Әділетті Қазақстан: бәріміз және әрқайсысы үшін. Қазір және әрдайым»** Мемлекет Басшысының Бағдарламасын іске асыру аясында жүргізілуде.

«Алайда балалар үйлерінде ауыр аурулары бар және дамуында артта қалған балалар қалады. Бұл балалар-

Начало нового 2025 г. ознаменовалось важной для детей и родителей новостью: в Казахстане появятся **приемные профессиональные семьи**.

Министерство просвещения подготовило Приказ «Об утверждении Положения о приемных профессиональных семьях». Планируется, что приказ будет введен в действие с 1 июля 2025 г.

Эта работа проводится в рамках реализации Программы Главы государства **«Справедливый Казахстан: Для всех и для каждого. Сейчас и навсегда»**.

«Однако в детских домах остаются дети, которые имеют тяжелые заболевания и отставание в развитии. Для того чтобы эти дети имели возможность воспитываться в семье, создается институт приемных профессиональных семей, которые будут готовы принять всех детей независимо от состояния их здоровья. Сейчас Министерством просвещения ведется работа по законодательному закреплению приемных профессиональных семей», – отметила председатель Комитета по охране прав детей Министерства просвещения **Насымжан Оспанова**.

Бүгінгі таңда біздің елімізде бала асырап алудан басқа, балаларды отбасына орналастырудың мынадай түрлері бар:

- қорғаншылық;
- қамқоршылық;
- патронаттық тәрбие;
- асыраушы отбасы.

дың отбасында тәрбие алу мүмкіндігіне ие болуы үшін денсаулық жағдайына қарамастан барлық баланы қабылдауға дайын кәсіби патронаттық отбасылар институты құрылады. Қазір Оқу-ағарту министрлігі кәсіби патронаттық отбасыларды заңнамалық тұрғыдан бекіту жұмысымен айналысып жатыр», – деп айтты Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің төрағасы **Насымжан Оспанова**.

Аталған институт қараусыз қалған жетім балалар үшін балалардың бейімделу орталықтарына балама болады.

Қамқоршылықтың жаңа түрі ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды орталықтарда ұзақ уақыт тұрмауға, бірақ дереу уақытша отбасыларды табуға көмектеседі. Бұл жетімдерге, панасыздарға, зорлық-зомбылықтан зардап шеккен балаларға және әртүрлі себептермен ата-анасының қамқорлығынсыз қалғандарға қатысты.

Бала (балалар) отбасында 6 (алты) айдан 1 (бір) жылға дейін болған кезде, оларды өз отбасына қайтару, асырап алуға, немесе патронаттық тәрбиелеуге беру, қорғаншылыққа (қамқоршылыққа) беру мүмкін болмаған жағдайда, баланы қабылдайтын кәсіби отбасының нысанын құрылғының басқа нысандарына өзгерту көзделеді.

Бұл ретте баланы дәлелді себепсіз баланы қабылдайтын кәсіби отбасына қабылдаудан бас тартуға жол берілмейді.

Баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиешілер ҚР азаматтары болуы мүмкін:

- отыз жасқа толған, бірақ алпыс үш жастан аспаған;
- балалардың заңды өкілдеріне қойылатын талаптарға сәйкес келетін;
- баланы қабылдайтын кәсіби отбасы туралы Ережеде айқындалған тәртіппен баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиеші деп танылған.

Мына тұлғалардан басқа:

- сот әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеттілігі шектеулі деп танылған;
- сот ата-ана құқығынан айырған немесе сот ата-ана құқығын шектеген;
- өзіне Қазақстан Республикасының заңында жүктелген міндеттерді тиісінше орындамағаны үшін қорғаншы немесе қамқоршы, па-

На сегодня в нашей стране, помимо усыновления, действуют такие формы устройства детей в семью, как:

- *опека;*
- *попечительство;*
- *патронатное воспитание;*
- *приемная семья.*

Данный институт станет альтернативой детским адаптационным центрам для беспризорников и сирот.

Новая форма опеки поможет детям, которые остались без попечения родителей, не находиться долгое время в центрах, а сразу обрести временные

Приемная профессиональная семья – форма временного устройства в семью, принявшую на воспитание без предварительного выбора не более четырех детей, нуждающихся в специальных социальных услугах, за исключением братьев и сестер.

Кәсіби асырап алушы отбасы – атаулы әлеуметтік көмекке мұқтаж төрт баладан аспайтын, бауырлары мен әпкелерін қоспағанда, алдын ала таңдап алмайтын отбасына уақытша орналастыру түрі.

тронат, асырап алушы міндеттерінен шеттетілген;

- егер сот олардың кінәсі бойынша бала асырап алудың күшін жойса, бұрынғы бала асырап алушыларды;
- денсаулық жағдайына байланысты қорғаншы немесе қамқоршы міндеттерін жүзеге асыра алмайтын;
- тұрақты тұратын жері жоқ;

Кәсіби тәрбиешілерді қабылдауға кандидаттар бір ай ішінде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды отбасыларына орналастыруға жәрдемдесу жөніндегі ұйымдарда қосымша психологиялық даярлықтан өтеді.

семьи. Это касается сирот, беспризорников, детей, пострадавших от насилия, и тех, кто по разным причинам остался без родительской опеки.

Изменение формы приемной профессиональной семьи на другие формы устройства предусматривается при нахождении ребенка (детей) в семье от шести месяцев до одного года в случае невозможности их возврата в кровную семью, передачи на усыновление (удочерение), в приемную семью или на патронатное воспитание, под опеку (попечительство).

При этом отказ в принятии ребенка в приемную профессиональную семью без уважительной причины не допускается.

Приемными профессиональными воспитателями могут быть граждане РК:

- достигшие 30-летнего возраста, но не старше 63 лет;
- соответствующие требованиям к законным представителям детей;
- признанные приемными профессиональными воспитателями в порядке, определенном Положением о приемных профессиональных семьях.

За исключением лиц:

- признанных судом недееспособными или ограниченно дееспособными;
- лишенных судом родительских прав или ограниченных судом в родительских правах;
- отстраненных от обязанностей опекуна или попечителя, патронатного воспитателя, приемного родителя за ненадлежащее исполнение возложенных на него законом РК обязанностей;
- бывших усыновителей, если усыновление отменено судом по их вине;
- которые по состоянию здоровья не могут осуществлять обязанности приемного профессионального воспитателя в соответствии с перечнем заболеваний, при наличии которых лицо не может принять его на воспитание в приемную профессиональную семью;
- не имеющих постоянного места жительства;
- имеющих непогашенную или неснятую судимость за совершение умышленного преступления на мо-

- қорғаншылықты (қамқоршылықты) белгілеу кезінде қасақана қылмыс жасағаны үшін жойылмаған немесе алынбаған соттылығының болуы;
- азаматтығы жоқ;
- тіркелген некеде (ерлі-зайыптылықта) жоқ;
- Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген ең төменгі күнкөріс деңгейін қамтамасыз ететін кірісі жоқ;
- наркологиялық немесе психоневрологиялық диспансерінде есепте тұрған;
- адам өлтіру, денсаулыққа қасақана зиян келтіру, халық денсаулығына және имандылыққа, жыныстық тиіспеушілікке қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтары, экстремистік немесе террористік қылмыстары, адам саудасы үшін сотталғандығы бар немесе болған, қылмыстық қудалауға ұшырап отырған немесе ұшыраған (өздеріне қатысты қылмыстық қудалау тоқатылған адамдарды қоспағанда);
- психологиялық даярлықтан өтпеген (баланың жақын туыстарын қоспағанда) республика аумағында тұрақты тұратын Қазақстан Республикасының азаматтары.

Арнаулы әлеуметтік көрсетілетін қызметтерге мұқтаж балаларды күтіп-бағу, тәрбиелеу және оларға білім беру үшін қолайлы жағдайлар жасау үшін баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиешілердің меншік немесе пайдалану құқығында әрбір адамға кемінде он бес шаршы метр мөлшерінде тұрғынжайы болуға тиіс.

Баланы қабылдайтын кәсіби отбасына қабылдауға ниет білдірген адамдар тұрғылықты жері бойынша органға мынадай құжаттарды ұсынады:

- нысан бойынша өтініш;
- жеке басын куәландыратын құжат;
- неке қию туралы куәліктің көшірмесі;
- денсаулық жағдайы туралы анықтама;
- егер некеде тұрса, адамның және (немесе) жұбайдың (зайыбының) тұрғын үйге меншік құқығын немесе тұрғын үйді пайдалану құқығын (жалдау шартын) растайтын құжаттардың көшірмелері;
- ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен емес табыстар туралы анықтама;

Кандидаты в приемные профессиональные воспитатели проходят дополнительную психологическую подготовку в течение одного месяца в организации по оказанию содействию устройству детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в семьи.

мент установления опеки (попечительства);

- без гражданства;
- не состоящих в зарегистрированном браке (супружестве);
- которые не имеют дохода, обеспечивающего прожиточный минимум, установленный законодательством РК;
- состоящих на учетах в наркологическом или психоневрологическом диспансерах;
- имеющих или имевших судимость, подвергающихся или подвергавшихся уголовному преследованию (за исключением лиц, уголовное преследование в отношении которых прекращено) за уголовные правонарушения: убийство, умышленное причинение вреда здоровью, против здоровья населения и нравственности, половой неприкосновенности, за экстремистские или террористические преступления, торговлю людьми;
- граждан РК, постоянно проживающих на территории республики, не прошедших психологическую подготовку (за исключением близких родственников ребенка).

Приемные профессиональные воспитатели должны иметь на праве собственности или пользования жилище для создания благоприятных условий для содержания, воспитания и образования детей, нуждающихся в специальных социальных услугах, в размере не менее 15 м² на человека.

Лица, изъявившие желание принять ребенка (детей) в приемную профессиональную семью, предоставляют в органы опеки по месту своего жительства следующие документы:

- заявление по форме;
- документ, удостоверяющий личность;
- копию свидетельства о заключении брака;

Бүгінде Қазақстанда 21 мыңға жуық жетім бала болса, оның 17 мыңы балалар үйінде, туыстарының қолында және патронаттық отбасында тәрбиеленуде. Қалғандары балалар үйінде немесе медициналық-әлеуметтік мекемелерде.

- справку о состоянии здоровья;
- копии документов, подтверждающих право собственности на жилище или право пользования жилищем (договор аренды) лица или супруга (-и), если состоит в браке;

- екінші деңгейдегі банкте ағымдағы шот ашу туралы шарттың көшірмесі;
- Республика аумағында тұрақты тұратын ҚР азаматтарын психологиялық даярлаудан өткені туралы сертификат.

Бұдан кейін жетім балаларды және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды отбасыларына орналастыруға жәрдемдесу жөніндегі ұйым немесе ұйымдар тереңдетілген психологиялық даярлық қорытындылары бойынша органға кандидаттардың кәсіби

- справку о доходах не ниже прожиточного минимума;
- копию договора об открытии текущего счета в банке второго уровня;
- сертификат о прохождении психологической подготовки граждан РК, постоянно проживающих на территории республики.

Далее организация по оказанию содействия устройству детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в семьи по итогам углубленной психологической подготовки предо-

тәрбиеші болуға дайындығы туралы ұсыным береді.

Ұсынымды алғаннан кейін Орган үш жұмыс күні ішінде кандидаттарды баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиеші ретінде қабылдау туралы қорытынды дайындайды.

Тиісінше, Орган үш жұмыс күні ішінде Республикалық деректер банкіне баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиешілер туралы мәліметтерді енгізеді.

Кәсіби тәрбиеші отбасыларында балалар қамқорлық органдары олардың тағдырын шешкенге дейін 6 айға дейін өмір сүре алады.

Отбасыларға 70 АЕК (айлық есептік көрсеткіш) мөлшерінде төлем, сондай-ақ оларды күтіп-бағуға және оқуға жұмсалатын шығындарды өтеу үшін әр балаға қосымша 10 АЕК төленеді. Тәрбиешілер үш ай сайын балалардың тұрмыс жағдайы, олардың денсаулығы, тәрбиесі және күтіміне жұмсалған шығындар туралы есеп беруі қажет.

Баланы қабылдайтын кәсіби тәрбиешілерге берілген балалар өздеріне тиесілі алименттерге, бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорынан және ерікті жинақтаушы зейнетақы қорларынан төленетін ата-аналарының зейнетақы төлемдеріне, жәрдемақыларға және басқа да әлеуметтік төлемдерге құқығын, сондай-ақ тұрғынжайға және өзге де мүлікке меншік құқығын және (немесе) тұрғынжайды және өзге де мүлікті пайдалану құқығын сақтайды.

Ұлы жазушы Лев Толстойдың «Үйінде бақытты болған адам бақытты» деген сөзі бар. Ал егер біз балаларымыздың бақытты болуын қаласақ, әрбір балаға өз баспанасын, өз отбасын табуға мүмкіндік бере отырып, мұны жүзеге асыру үшін қолдан келгеннің бәрін жасауымыз керек. Бұл құқық оларға заңмен берілген...

На сегодня в Казахстане почти 21 тыс. детей-сирот, 17 тыс. из которых воспитываются в детских домах, у родственников и в приемных семьях. Остальные находятся в домах малютки либо в медико-социальных учреждениях.

ставляет для органа опеки рекомендацию о готовности кандидатов стать приемными профессиональными воспитателями.

После получения рекомендации орган опеки в течение трех рабочих дней готовит заключение о признании кандидатов приемными профессиональными воспитателями.

Соответственно органы опеки в течение трех рабочих дней вносят сведения в Республиканский банк данных о кандидате в приемные профессиональные воспитатели.

В профессиональной приемной семье дети смогут жить до полугода, пока органы опеки не решат их судьбу.

Семьи будут получать оплату в размере 70 МРП (месячных расчетных показателей), а также дополнительные 10 МРП на каждого ребенка для покрытия расходов на их содержание и обучение. Воспитатели обязаны каждые три месяца предоставлять отчет об условиях жизни детей, их здоровье, воспитании и расходах на содержание.

Приемные профессиональные воспитатели не имеют права снимать деньги с банковских счетов детей. Дети, переданные приемным профессиональным воспитателям, сохраняют право на причитающиеся им алименты, пенсионные выплаты родителей из Единого накопительного пенсионного фонда и добровольных накопительных пенсионных фондов, пособия и другие социальные выплаты, а также право собственности на жилище и иное имущество и (или) право пользования жилищем и иным имуществом...

«Счастлив тот, кто счастлив у себя дома» – любимое высказывание великого писателя Льва Толстого. И если мы хотим, чтобы наши дети были счастливы, мы должны сделать для этого все возможное, дав каждому ребенку шанс обрести свой дом и свою семью. Это право дано ему законом...

ТӘУЕКЕЛ ТОБЫНДАҒЫ БАЛАЛАР АРАСЫНДАҒЫ ЖӘБІРЛЕУШІЛІК (БУЛЛИНГ) ӘРЕКЕТТЕРІНІҢ АЛДЫН АЛУ ЖОЛДАРЫ

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 21 желтоқсандағы №506 бұйрығына сәйкес «**Баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы қағидалары**» бекітілді. Аталған құжат жәбірлеушілікке қарсы күрес жолдарын айқындап, білім беру мекемелеріндегі жауапкершілікті нақтылайды.

А. Н. Раушанова,
БҚО, Облыстық әдістемелік психологиялық қолдау орталығының бөлім басшысы

Қазіргі таңда білім беру мекемелерінде балалар арасындағы жәбірлеушілік (буллинг) кең таралған әлеуметтік және психологиялық мәселе болып отыр.

Буллинг – жасөспірімдердің психологиялық және физикалық саулығына кері әсер ететін қауіпті құбылыс. Бұл мәселе халықаралық деңгейде талқыланып, көптеген елдерде оған қарсы заңнамалық және психологиялық алдын алу шаралары енгізілуде.

Буллинг – бұл жүйелі түрде зорлық-зомбылық көрсету, психологиялық қысым жасау және қорқыту әрекеттері. Зерттеулер көрсеткендей, жәбірлеушілікке ұшыраған балалардың өзіне деген сенімі төмендеп, эмоционалды тұрақсыздыққа ұшырайды. Буллинг мектеп қабырғасында ғана емес, сонымен қатар интернет кеңістігінде де (кибербуллинг) жиі кездеседі.

Ғылыми зерттеулерге сүйенсек, буллингтің алдын алу шараларын іске асырған білім беру мекемелерінде оқушылардың психологиялық жай-күйі жақсарып, олардың мектепке деген қызығушылығы артады (Smith & Brain, 2020).

СПОСОБЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ТРАВЛИ (БУЛЛИНГА) СРЕДИ ДЕТЕЙ ГРУППЫ РИСКА

В соответствии с Приказом министра просвещения Республики Казахстан от 21 декабря 2022 г. №506 утверждены **Правила профилактики травли (буллинга) ребенка**. В этом документе определяются способы борьбы с травлей и разъясняются обязанности сотрудников образовательных учреждений.

А. Н. Раушанова,
заведующая отделением
Областного методического центра
психологической поддержки,
ЗКО

В настоящее время травля среди детей в образовательных учреждениях является широко распространенной социальной и психологической проблемой.

Буллинг – опасное явление, которое негативно влияет на психологическое и физическое здоровье детей и подростков. Эта проблема обсуждается на международном уровне, и многие страны вводят законодательные меры ее профилактики.

Травля (буллинг) – это систематический акт насилия, психологического давления и запугивания. Исследования показывают, что дети, подвергающиеся насилию, имеют более низкую самооценку и эмоционально нестабильны. Издевательства распространены не только в стенах школы, но и в онлайн-пространстве (*кибербуллинг*).

Согласно научным исследованиям, образовательные учреждения, реализующие меры по профилактике травли, улучшают психологическое благополучие учащихся и повышают их интерес к учебе (Smith & Brain, 2020).

KiVa бағдарламасы жеке және топтық жұмыстарды қамтиды, онда балалар буллингтің зияны туралы білім алады, сондай-ақ олар буллингтің құрбаны болмау үшін не істеу керектігін үйренеді. Бағдарлама мектептерде өте тиімді нәтижелер көрсетті, онда буллинг деңгейі айтарлықтай төмендеді.

Жәбірлеушілікпен күресу үшін мектептер мен басқа білім беру мекемелері келесі **іс-шараларды** жүзеге асыруы қажет:

- оқушылар арасында жәбірлеушілікке қарсы мәдениетті қалыптастыру;
- мұғалімдер мен оқушыларды буллингті анықтау және оның алдын алу жолдарына оқыту;
- оқушылардың психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету;
- жәбірлеушілікке қарсы іс-қимыл жоспарын әзірлеп, нақты шараларды енгізу;
- мектеп психологтары мен әлеуметтік қызметкерлердің белсенді жұмысын қамтамасыз ету.

Ата-аналармен жұмыс.

- Ата-аналардың рөлі өте маңызды. Олардың балаларының әлеуметтік ортасын бақылауы және қажетті қолдау көрсетуі буллингтің алдын алуда маңызды рөл атқарады;
- ата-аналарға арналған ақпараттық кездесулер мен тренингтер ұйымдастыру;
- балалардың мінез-құлқындағы өзгерістерді бақылау және тиісті шараларды қабылдау;

Для борьбы с травлей школам и другим организациям образования необходимо принять следующие **меры**:

- обеспечение психологической безопасности обучающихся;
- формирование антибуллинговой культуры среди учащихся;
- обучение педагогов и учащихся способам выявления и предотвращения издевательств;
- разработка плана действий по борьбе с травлей;
- повышение активности работы школьных психологов и социальных педагогов;
- организация информационных встреч и тренингов для родителей;
- отслеживание изменений в поведении детей и принятие соответствующих мер;
- содействие оказанию психологической поддержки детям в семье.

Психологическая помощь и поддержка. Необходимо разработать систему специальной психологической поддержки детей, пострадавших от насилия. Данное направление включает в себя следующие мероприятия:

- оказание индивидуальной и групповой психологической помощи;
- разработка программы разрешения конфликтов;
- реализация мер социальной адаптации и реабилитации.

Процедура выявления и реагирования на случаи насилия. При обнаружении фактов травли в образовательном учреждении необходимо реагировать быстро и решительно. Для этого необходимо:

- сообщение о случившемся администрации школы и классному руководителю;
- проведение индивидуальных бесед с учащимися, вовлеченными в травлю;
- привлечение родителей для принятия совместных решений и координации действий;
- оказание психологической поддержки учащимся, подвергшимся издевательствам;
- уведомление об инциденте правоохранительных органов (при необходимости).

В нашей стране на государственном уровне принимаются конкретные

- отбасында балаларға психологиялық қолдау көрсетудің маңыздылығын түсіндіру.

Психологиялық көмек және қолдау көрсету. Жәбірлеушілікке ұшыраған балаларға арнайы психологиялық қолдау көрсету жүйесін дамыту қажет. Бұл бағыт келесі шараларды қамтиды:

- оқушылармен жеке және топтық психологиялық кеңес беру;

Программа KiVa включает индивидуальную и групповую работу, в ходе которой дети узнают о тяжелых последствиях травли, а также о том, что они могут сделать, чтобы не стать ее жертвами. Программа показала очень эффективные результаты в школах, где уровень издевательств значительно снизился.

- жанжалдарды шешуге арналған бағдарламаларды әзірлеу;
- әлеуметтік бейімделу және оңалту шараларын іске асыру.
- Жәбірлеушілік фактілерін анықтау және оларға әрекет ету тәртібі. Егер білім беру мекемесінде буллинг фактісі анықталса, оған жылдам әрі нақты әрекет ету қажет. Бұл үшін келесі қадамдар жасалады:
- оқиға туралы мектеп әкімшілігіне және сынып жетекшісіне хабарлау;
- жәбірлеушілікке қатысы бар оқушылармен жеке әңгімелесу жүргізу;
- қажет болған жағдайда ата-аналарды шақырып, бірлескен

меры по предупреждению буллинга, основанные на Законе РК «Об образовании», а также других нормативно-правовых актах. Также в этом направлении проводится совместная работа с министерствами здравоохранения, информации и общественного развития, труда и социальной защиты населения, внутренних дел.

Международный опыт. В Финляндии, Канаде и США введены специальные программы по предотвращению травли (KiVa, Olweus и др.), которые способствуют повышению дисциплины в школах и укреплению дружеских отношений между учениками (Rigby, 2019).

Программа KiVa, реализуемая в Финляндии, представляет собой уни-

Буллингтың басты қаупі неде? Ең алдымен, қорлық көрген, келеке-мазаққа, қорқытуға, қудалауға ұшыраған баланың қорғансыздығында. Бүгінде интернет бұзақыларға көмекке келіп, кибербуллингті де алып келеді. **Буллинг** және **кибербуллинг** – қудалаудың, қорлаудың және бағыныштылықтың ең күшті құралы. Бұл жағымсыз құбылыстар балалардың ортасында кеңінен таралған, және төмендеу үрдісі, өкінішке қарай, әлі де байқалмайды...

- шешімдер қабылдау;
- буллингке ұшыраған оқушыларға психологиялық қолдау көрсету;
- құқық қорғау органдарына хабарлау (қажетті жағдайда).

Жәбірлеушіліктің алдын алу бойынша Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы, сондай-ақ басқа да нормативтік-құқықтық актілерге сүйене отырып, мемлекеттік деңгейде нақты шаралар қабылдануда. Сонымен қатар, бұл бағытта Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму, Денсаулық сақтау, Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау, Ішкі істер министрліктерімен бірлескен жұмыстар жүргізілуі тиіс.

Халықаралық тәжірибелер. Финляндияда, Канадада және АҚШ-та қор-

кальную систему, направленную на предотвращение и искоренение травли в школах. Ее основная цель – снижение уровня насилия среди учеников, формирование уважительного отношения детей друг к другу, реализация принципов взаимопомощи, равенства и справедливости.

Программа Olweus, предложенная норвежским психологом Dan Olweus, также является одной из ведущих методологий в этой области.

- Предусматривает конкретные меры по выявлению и пресечению насилия в школах.
- Регулирует действия учащихся и педагогов посредством специальных школьных тренингов и программ.
- Участникам программы предлагается активно участвовать в профилактике травли в качестве членов школьного сообщества.
- Способствует построению доверительных отношений между учащимися и созданию благоприятного психологического климата в школьном коллективе.

Насилие, травля, издевательства – это проблемы не только организаций образования, но и всего общества. Для их ликвидации необходимо принять комплекс профилактических мер.

лаудың алдын алу үшін мектептерде тәртіпті жақсарту және оқушылар арасында достық қарым-қатынас нығайтуға көмектесетін арнайы бағдарламалар (KiVa, Olweus және т.б.) (Rigby, 2019).

Финляндияда енгізілген **KiVa бағдарламасы** мектептерде буллингтің алдын алу және оны жоюға бағытталған бірегей жүйе болып табылады. Оның негізгі мақсаты – мектептерде оқушылар арасындағы зорлық-зомбылықты төмендету, сонымен қатар балалардың бір-біріне деген құрметін арттыру, оқушыларды өзара сыйластыққа, теңдікке және әділдікке тәрбиелеуді көздейді.

Норвегиялық психолог **Dan Olweus** ұсынған **Olweus бағдарламасы** да осы бағыттағы жетекші әдістемелердің бірі болып табылады.

- Мектептердегі зорлық-зомбылықты анықтау және онымен күресу бойынша нақты шараларды қарастырады.
- Мектептегі арнайы тренингтер мен бағдарламалар арқылы оқушылар мен мұғалімдердің іс-әрекетін реттейді.
- Бағдарламаға қатысушылар мектеп қауымдастығы мүшелері ретінде қорқытудың алдын алуға белсенді қатысуға шақырылады.
- Оқушылар арасында сенімді қарым-қатынас орнатуға және мектеп қоғамдастығында қолайлы психологиялық ахуал жасауға ықпал етеді.

Зорлық-зомбылық, қорлау, қорлау тек білім беру ұйымдарының ғана емес, бүкіл қоғамның мәселесі. Оларды жою үшін профилактикалық шаралар кешенін қабылдау қажет.

Мектеп ортасындағы қорлау – біздің балаларымызға қауіп төндіретін өте күрделі мәселе.

Күн сайын еліміздің барлық өңірлерінен мектеп оқушылары арасындағы бұзақылық фактілері туралы ақпарат келіп түсуде. Бұл өте қорқынышты белгілер! Бұл кең таралған құбылыстың алдын алу үшін күш-жігерімізді біріктіретін уақыт жетті.

Қауіпсіз балалық шақ – біздің ортақ қамқорлығымыз! Біз бірге ғана әрбір балаға даму, өсу және жетілу қуанышын сыйлай аламыз. Еліміздің бүгінгі мен болашағы осыған байланысты...

В чем главная опасность буллинга?
 Прежде всего в незащитности ребенка, который подвергается нападкам, насмешкам, издевательствам, травле. Сегодня на помощь обидчикам пришел интернет, принес с собой кибербуллинг. **Буллинг и кибербуллинг** – сильнейшие средства травли, унижения, подчинения. Эти негативные явления нашли широкое распространение в детской среде, и тенденции на снижение, пока, увы, не наблюдается...

Буллинг в школьной среде – очень серьезная проблема, которая таит в себе угрозу для наших детей.

Ежедневно из всех регионов страны поступает информация о фактах травли среди школьников. Это очень тревожные сигналы! Пришло время объединить наши усилия по предупреждению этого широко распространившегося явления.

Безопасное детство – наша общая забота! Только вместе мы можем подарить каждому ребенку радость развития, становления, взросления. От этого зависит настоящее и будущее нашей страны...

ЕГЕР ДОСЫҢДЫ ЖӘБІРЛЕСЕ, ОҒАН ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

Ол жалғыз емес екенін және сіз оны қолдауға дайын екеніңізді түсіндіріңіз.

«Сен өзің кінәлісің», «Неге сен де ұрмадың?» - деп, досыңызды кінәламаңыз, бұл оның жағдайын нашарлатады.

Жәбірлеу туралы ересектерге: ата-анасына, сынып жетекшісіне, мектеп психологіне, әлеуметтік мұғалімге хабарлау қажеттігіне сендіріңіз.

Егер ол өзі айтудан қорқатын болса, өз көмегіңізді ұсыныңыз.

Жәбірлеу туралы анонимділік пен құпиялылықты сақтай отырып хабарлаңыз.

Өтінішті мектептің анонимді шағым жәшігі немесе онлайн қолдау қызметтері арқылы жіберуге болады.

ЕҢ БАСТЫСЫ – МӘСЕЛЕНІ НАЗАРДАН ТЫС ҚАЛДЫРМАҢЫЗ. ЕСІҢІЗДЕ БОЛСЫН: ЕГЕР ШАРАЛАР УАҚТЫЛЫ ҚАБЫЛДАНБАСА, ЖӘБІРЛЕУ ӨТЕ АУЫР ЗИЯН КЕЛТІРУІ МҮМКІН!

КАК ПОМОЧЬ ДРУГУ, ЕСЛИ ЕГО ТРАВЯТ?

Дайте понять, что он не одинок,
и вы готовы его поддержать.

Не обвиняйте, говоря фразы типа
«Ты сам виноват», «Почему ты не дал
сдачи?» Это лишь усугубит его состояние.

Убедите сообщить о травле взрослым:
родителям, классному руководителю,
школьному психологу, социальному педагогу.

Если он боится сделать это сам, предложите
помочь с обращением.

Сообщайте о травле, соблюдая
анонимность и конфиденциальность.

Можно отправить обращение через
школьный анонимный ящик для жалоб
или онлайн-сервисы поддержки.

**ГЛАВНОЕ – НЕ ОСТАВЛЯЙТЕ ПРОБЛЕМУ БЕЗ ВНИМАНИЯ.
ПОМНИТЕ: ТРАВЛЯ МОЖЕТ НАНЕСТИ ОЧЕНЬ СЕРЬЕЗНЫЙ ВРЕД,
ЕСЛИ СВОЕВРЕМЕННО НЕ ПРИНЯТЬ МЕРЫ!**

ЕГЕР ДОСЫҢДЫ ЖӘБІРЛЕСЕ, ОҒАН ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСУГЕ БОЛАДЫ?

ЕГЕР СІЗДІҢ ДОСЫҢЫЗ ЖӘБІРЛЕУДІҢ ҚҰРБАНЫ БОЛСА, ШЕТТЕ ҚАЛМАУ МАҢЫЗДЫ. ҚОЛДАУЫҢЫЗ БЕН НАҚТЫ ӘРЕКЕТТЕР ЖАҒДАЙДЫ ШЕШУГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ.

Алдымен жолдасыңызды мұқият тыңдаңыз.

Оған өз тәжірибелері, сезімдері мен эмоциялары туралы ашық айтуға мүмкіндік беріңіз.

Сөзін бөлмей тыңдаңыз!

Шынайы қызығушылық танытыңыз.

Нақты сұрақтар қойыңыз: нақты не болды, қайда, қанша, қақтығысты кім тудырды, оны кім көрді?

Мүмкін болса, досыңызды жалғыз қалдырмауға тырысыңыз.

КАК ПОМОЧЬ ДРУГУ, ЕСЛИ ЕГО ТРАВЯТ?

ЕСЛИ ВАШ ДРУГ СТАЛ ЖЕРТВОЙ ТРАВЛИ,
ВАЖНО НЕ ОСТАВАТЬСЯ В СТОРОНЕ. ПОДДЕРЖКА И КОНКРЕТНЫЕ
ДЕЙСТВИЯ МОГУТ ПОМОЧЬ СПРАВИТЬСЯ С СИТУАЦИЕЙ.

Для начала внимательно выслушайте
товарища.

Дайте ему возможность откровенно
рассказать о своих переживаниях,
чувствах, эмоциях.

Ни в коем случае не перебивайте!

Показывайте искренний интерес.

Задайте конкретные вопросы:
что именно произошло, где, во сколько,
кто спровоцировал конфликт,
кто это видел и т. д.

Постарайтесь не оставлять друга одного,
по возможности найдитесь рядом.

ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫ

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ ҚҰЛҚЫНА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘСЕР ЕТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

З. М. Садвакасова,

п. ф. к., жалпы және қолданбалы психология кафедрасының доценті, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,

А. Б. Каримова,

педагог-психолог, директор,

Д. Р. Бейсекенова,

педагог-психолог, директор орынбасары, «Арнаулы білім беру ұйымы» КММ, Алматы қаласы

Казіргі қоғамның жеделдетілген қоғамдық-әлеуметтік өзгерістер, ақпараттық толығу және жоғары эмоционалдық стресс жағдайында ерте жасөспірімдік жеке тұлғаны қалыптастыру және асоциалдық мінез-құлық үшін маңызды кезеңге айналады. Бұл жастағы девиантты мінез-құлық, егер адамның мінез-құлқына уақытында түзетулер енгізілмесе, оның өзі үшін де, жалпы қоғам үшін де ұзақ мерзімді жағымсыз салдарларға әкелуі мүмкін.

Тарихи анықтама. Ертегілер ежелден білімді, моральдық, рухани және мәдени дәстүрлер мен құндылықтарды беру құралы ретінде қолданылған. Технология ретінде ертегінің өзіндік тарихы бар.

Ертегі терапиясы әдісін өткен ғасырдың басында австриялық психотерапевт Йозеф Якоби ұсынған, ол ертегілерді пациенттерімен қарым-қатынас жасау және олардың өзін-өзі ашуына ықпал ету құралы ретінде қолданған. Бірақ ертегі терапиясының дамуындағы нақты жетістік ХХ ғасырдың екінші жартысында американдық психолог, психотерапевт және психиатр Бруно Беттелгеймнің жұмысы шыққаннан кейін болды. Ол өзінің зерттеулерінде ертегілерді психологиялық аспектілер тұрғысынан талдауға назар аударды, бастапқыда балаларға арналған ертегілер сияқты көрінетін әңгімелерден қандай өмірлік сабақ алуға болатындығын көрсетті. Содан бері ертегі терапиясы психотерапевттер мен психология саласындағы басқа мамандар арасында танымал бола бастады.

СКАЗКОТЕРАПИЯ

КАК ИНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ПОДРОСТКОВ

З. М. Садвакасова,
к. п. н., доцент кафедры общей
и прикладной психологии,
Казахский Национальный
университет им. Аль-Фараби,

А. Б. Каримова,
педагог-психолог,
директор,

Д. Р. Бейсекенова,
педагог-психолог,
заместитель директора,
КГУ «Специальная
организация образования»,
г. Алматы

В условиях современного общества, характеризующегося ускоренными общественно-социальными изменениями, информационным перенасыщением и повышенным эмоциональным стрессом, ранний подростковый возраст становится критическим периодом для формирования личности и асоциального поведения. Девиантное поведение в этом возрасте может иметь

Историческая справка. С давних времен сказки использовались как средство передачи знаний, морально-нравственных, духовных и культурных традиций и ценностей. Сказка как технология имеет свою историю.

Метод сказкотерапии был предложен в начале прошлого века австрийским психотерапевтом Йозефом Якоби, который использовал сказки как инструмент для общения со своими пациентами и содействия их самораскрытию. Но настоящий прорыв в развитии сказкотерапии произошел во второй половине XX в. после выхода в свет работы американского психолога, психотерапевта и психиатра Бруно Беттельгейма. В своих исследованиях он сосредоточился на анализе сказок с позиции психологических аспектов, показывая, какие жизненные уроки можно извлечь из рассказов, которые поначалу казались просто сказками для детей. С тех пор сказкотерапия начала набирать популярность среди психотерапевтов и других специалистов в области психологии.

Ертегі терапиясы – тәрбие, білім беру, мінез-құлықты түзету, психологиялық ауытқулардың алдын алу, психотерапиялық көмек және т. б. мәселелерді шешу үшін ертегілерді қолданатын психология әдісі.

Ертегілер несімен жақсы және оларды адамдармен жұмыс істеуде неге соншалықты белсенді қолданылуда? Ертегілер психикалық процестерді қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар себеп-салдар байланысын орнатуға ықпал етеді. «Ертегі – өтірік, бірақ оның өнегесі бар, жақсыларға сабақ» - деп бекер айтпаған.

Мифтер, аңыздар, эпостар, астарлы әңгімелер, дастандар, дастандар жанры жағынан ертегіге жақын.

Психологтар Х. Т. Шерьязданова, Э. В. Исхакованың пікірінше, психокоррекциялық ертегілер баланың мінез-құлқына әсер ету үшін жасалады. Тиімсіз мінез-құлық стилі неғұрлым өнімді-конструктивті мінез-құлық стиліне «алмастырылады», себеп-салдар байланыстарын түсіну қабілеті дамиды.

Ертегілердің классификациясы. Бүгінгі таңда ертегі терапиясын жүр-

долгосрочные негативные последствия как для самого подростка, так и для общества в целом, если своевременно не вносить корректировки в поведение человека.

Чем хороши сказки, и почему их так активно применяют в работе с людьми? Сказки не только формируют психические процессы, но и способствуют умению устанавливать причинно-следственные связи. Не зря говорят: «Сказка – ложь, да в ней намек, добрым молодцам урок».

По жанру к сказкам близки мифы, легенды, былины, притчи, басни, саги.

По мнению психологов Х. Т. Шерьяздановой, Э. В. Исхаковой, психокоррекционные сказки создаются для влияния на поведение ребенка. Происходит «замещение» неэффективного стиля поведения на более продуктивно-конструктивный, формирование умения понимать причинно-следственные связи.

Классификации сказок. На сегодняшний день разработано множество вариантов проведения сказкотерапии. По классификации Т. Д. Зинкевич-Евстигнеевой все сказки можно разделить по:

цели их назначения:

- дидактические;
- коррекционные;
- психологические;
- психотерапевтические;
- медитативные;

видам:

- ✓ профилактические;
- ✓ лечебно-профилактические;
- ✓ авторские;
- ✓ воспитательные; терапевтические;
- ✓ традиционные;
- ✓ фольклорные.

Варианты создания сказки

Алгоритм психокоррекционной сказки по Х. Т. Шерьяздановой, Э. В. Исхаковой

Подборка героя, близкого ребенку по полу, возрасту, характеру.

Описание жизни героя в сказочной стране, чтобы ребенок нашел сходство со своей жизнью.

Помещение героя в проблемную ситуацию, похожую на реальную, и «приписывание» ему переживаний ребенка.

Поиск героем выхода из создавшегося положения. Встреча героя с му-

гізудің көптеген нұсқалары әзірленді. Т. Д. Зинкевич-Евстигнееваның классификациясы бойынша барлық ертегілерді былай бөлуге болады:

оларды тағайындау мақсаттары:

- дидактикалық;
- түзетуші;
- психологиялық;
- психотерапиялық;
- медитативті;

түрлері:

- ✓ профилактикалық;
- ✓ емдік-профилактикалық;
- ✓ авторлық;
- ✓ тәрбиелік; емдік;
- ✓ дәстүрлі;
- ✓ фольклор.

Ертегіні құру нұсқалары

Психокоррекциялық ертегінің алгоритмы Х. Т. Шерьязданова, Э. В. Исхакова

1. Жынысы, жасы, мінезі жағынан балаға жақын кейіпкерді таңдау.

2. Баланың өз өмірімен ұқсастығын табуы үшін ертегілер еліндегі кейіпкердің өмірін суреттеу.

3. Кейіпкерді нақты жағдайға ұқсас проблемалық жағдайға қою және оған баланың басынан өткен оқиғаларды «байлау».

4. Кейіпкер қазіргі жағдайдан шығудың жолын іздейді. Батыр дана тәлімгерді кездестіреді. Баламалы мінез-құлық үлгілерін ұсыныңыз, болып жатқан нәрседен жағымды мағына табыңыз. Батыр «дұрыс жарықта көрінгені үшін» марапатталады.

5. Кейіпкер өзінің қателескенін түсініп, өзгеру жолына түседі.

Ертегі құрастыру схемасы

(Ю. А. Бакланова, Л. А. Старкова)

1. Ертегі кейіпкерлерін таңдау.
2. Содан кейін кіріспе – ертегінің басы («Ертегі тез айтылады, бірақ іс тез жасалмайды...», «Баяғы бір заманда...», «Белгілі бір патшалықта, белгілі бір мемлекетте...») ойлап табыңыз.
3. Кейіпкерлерге толық сипаттама беріңіз (оларға мінез бен темперамент беріңіз).
4. Содан кейін кейіпкерлерді мәселелермен, қиындықтармен, қақтығыстармен қарсы алыңыз (бір кезде Жылан Горыныч әдемі Василисаны ұрлап кетеді).

Сказкотерапия – это метод психологии, использующий сказки для решения задач воспитания, образования, коррекции поведения, профилактики психологических отклонений, психотерапевтической помощи и др.

дрым наставником. Предложить альтернативные модели поведения, найти позитивный смысл происходящего. Герой получает вознаграждение за «увиденное в правильном свете»

Герой понимает свою неправоту и становится на путь изменений.

Схема составления сказки

(Ю. А. Бакланова, Л. А. Старкова)

Выбрать героев сказки.

1. Затем придумать зачин – начало сказки («Скоро сказка сказывается, да не скоро дело делается...», «Жили-были...», «В некотором царстве, в некотором государстве...»).
2. Дать подробную характеристику героям (наделить их характером, темпераментом).
3. Затем столкнуть героев с проблемой, трудностью, конфликтом (однажды Змей Горыныч похитил Василису Прекрасную).
4. Описать реакцию героев на случившееся (Василиса заплакала...).
5. Далее герои начинают искать вы-

5. Болған оқиғаға кейіпкерлердің реакциясын сипаттаңыз (Василиса жылай бастады...).
6. Содан кейін кейіпкерлер жағдайдан шығудың жолын іздей бастайды және өз мәселелерін шешуге тырысады.
7. Соңында кейіпкерлер жағдайды жеңіп, дұрыс шешім табуы керек.
8. Соңғы кезең – ертегіні жоққа шығару (кейіпкерлер сыйлық алды, ал ертегі бақытты аяқталады).

ход из ситуации, пробуют решить свою проблему.

6. В итоге герои должны справиться с ситуацией, найти верное решение.
7. Завершающий шаг – сказочная развязка (герои получают награду, и сказка приобретает счастливое завершение).

Ю. А. Бакланова, Л. А. Старкова
бойынша түзетуші-дамытушы ертегінің
құрылымы

Структура
коррекционно-развивающей сказки
по Ю. А. Баклановой, Л. А. Старковой

Кезеңдер	Мақсаты мен мазмұны
1-кезең. Ертегіге «кіру» рәсімі	<i>Мақсаты:</i> бірлесіп жұмыс істеуге бейімделу. <i>Мазмұны:</i> ертегіге кіру.
2-кезең. Қайталау	<i>Мақсаты:</i> өткен жолы не істегенімізді, қандай қорытынды жасағанымызды, қандай тәжірибе жинағанымызды, қандай сабақ алғанымызды еске түсіру. <i>Мазмұны:</i> сұрақтар арқылы тәжірибеде қалай қолданылып жатқанын және қандай жетістіктер бар екенін білеміз
3-кезең. Кеңейту	<i>Мақсаты:</i> аңыздың мазмұны мен оның кейіпкерлері туралы түсінікті кеңейту. <i>Мазмұны:</i> қиындықтарды жеңуге арналған аңыз (немесе фрагмент) айтып береміз.
4-кезең. Бекіту	<i>Мақсаты:</i> жаңа тәжірибе алу, баланың жеке басының жаңа қасиеттерінің пайда болуы, оқу материалын бекіту және қайталау. <i>Мазмұны:</i> ойын арқылы символикалық саяхаттар, түрленулер жүзеге асады.
5-кезең. Интеграция	<i>Мақсаты:</i> әңгімемен танысудың нәтижесінде алынған тәжірибені шынайы өмірмен байланыстыру. <i>Мазмұны:</i> жағдайды талқылау және талдау.
6-кезең. Түйіндеме	<i>Мақсаты:</i> тәжірибелерді жинақтап, оны қолда бар тәжірибемен байланыстыру. <i>Мазмұны:</i> сабақтың қорытындысын шығару, жетістіктерін атап өту.
7-кезең. Ертегіден «шығу» рәсімі	<i>Мақсаты:</i> жаңа тәжірибені бекіту, баланы үйренген ортада қарым-қатынас жасауға дайындау. <i>Мазмұны:</i> «Чемодан» ойыны арқылы жолға не алатынымызды көреміз.

Этапы	Цель и содержание
Этап 1. Ритуал «входа» в сказку	<i>Цель:</i> создать настрой на совместную работу. <i>Содержание:</i> войти в сказку.
Этап 2. Повторение	<i>Цель:</i> вспомнить то, что делали в прошлый раз, и какие выводы для себя сделали, какой опыт приобрели, чему научились. <i>Содержание:</i> через вопросы узнаем, как применяют на практике и какие есть успехи.
Этап 3. Расширение	<i>Цель:</i> расширить представление о содержании сказки и ее героях. <i>Содержание:</i> рассказываем сказку (или фрагмент) с постановкой по преодолению препятствий.
Этап 4. Закрепление	<i>Цель:</i> приобретение нового опыта, появление новых качеств личности ребенка, закрепление и повторение учебного материала. <i>Содержание:</i> через игру совершаются символические путешествия, превращения.
Этап 5. Интеграция	<i>Цель:</i> связать опыт, полученный в результате знакомства со сказкой, с реальной жизнью. <i>Содержание:</i> обсуждение и анализ ситуаций.
Этап 6. Резюмирование	<i>Цель:</i> обобщить приобретенный опыт, связать его с уже имеющимся. <i>Содержание:</i> подвести итоги занятия, отметить и акцентировать достижения.
Этап 7. Ритуал «выхода» из сказки	<i>Цель:</i> закрепить новый опыт, подготовить ребенка к взаимодействию в привычной среде. <i>Содержание:</i> через игру «Чемодан» смотрим, что возьмем с собой в дорогу.

О. В. Защиринскаяның ертегі құру схемасы

«Ертегі – бұл ессіздік пен күнделікті өмірдің абсурдтылығынан адасып кеткен адамның санасының емшісі».

1-әдіс. Дайын ертегінің басын қолдану

Композициялық ертегілер	Мәтін түрі	Сөйлеу түрі	Уақыт жоспары
Басы	Баяндау	Монолог	Өткен уақыт
Іс-әрекеттің дамуы	Баяндау	Диалог	Өткен уақыт
Шарықтау шегі	Тақырып элементтерімен баяндау	Монолог	Қазіргі және өткен уақыт
Соңы	Баяндау	Диалог элементтері бар монолог	Өткен уақыт

Схема создания сказки О. В. Защиринской

«Сказка – это целитель сознания человека, затерявшегося в хаосе безумия и абсурда повседневности».

Способ 1. Воспользоваться началом уже готовой сказки

Композиционные сказки	Тип текста	Форма речи	Временной план
Завязка	Повествование	Монолог	Прошедшее время
Развитие действия	Повествование	Диалог	Прошедшее время
Кульминация	Повествование с элементами описания	Монолог	Настоящее и Прошедшее время
Развязка	Повествование	Монолог с элементами диалога	Прошедшее время

2-әдіс. Психологтан кейін ертегіні қайталау. Өз ойларыңызды ұйымдастырыңыз.

Кез келген ертегіде іс-әрекет, іс, нәтиже туралы ойлар болуы керек, әйтпесе адам табиғатына ешқандай әсер етпейді.

О. В. Защиринскаяның ертегі сюжетін өзгерту туралы ойлар схемасы

Ертегінің элементі	Шығармашылық әрекеттер
Басты кейіпкер	Басты кейіпкерді ауыстыру немесе қосымша жаңа кейіпкерді қосу
Ертегінің соңы	Ертегінің соңын ауыстыру
Кейіпкердің негізгі әрекеттері	Кейіпкердің әрекетін өзгерту немесе ауыстыру
Кейіпкерлердің болып жатқан оқиғаларға қатынасы	Кейіпкерлердің ертегі оқиғаларына көзқарасын өзгерту
Ертегі сюжетін аяқтаумен сәйкестендіру	Ертегі сюжетінің аяқталуымен сәйкес келуін қайта қарастыру

Способ 2. Повторить сказку за психологом. Ход размышлений упорядочить.

Любая сказка должна включать размышление о поступках, действиях, результатах, иначе не будет воздействия на природу человека.

Схема размышлений по изменению сказочного сюжета О. В. Защиринской

Элемент сказки	Творческие действия
Главный герой	Замена главного героя или включение дополнительного нового персонажа
Развязка (конец) сказки	Замена конца сказки
Основные поступки главного героя	Изменение или замена поступков главного героя
Отношение героев к происходящим событиям	Изменение отношения героев к сказочным событиям
Согласование сказочного сюжета с концом	Пересмотр согласования сказочного сюжета с концом

3-әдіс. Таңбалау (заттар, элементтер, кейіпкерлер) арқылы ертегі сюжетін үлгілеу. Біз сарайдың бейнесін, басты кейіпкерді, оның туыстарын, сиқырлы кейіпкерді, өлімге әкелетін оқиғаны (бәрі осыдан басталды), көлік құралдарын, орын алған бақытсыздықты жоюдың негізгі шараларын, соңғы жағдайды және бақытты аяқталуды ойлап табамыз.

Р.М. Ткачтың түзету ертегісі

Құрылымы	Мазмұны
Баяғы бір заманда...өмір сүріпті	Ертегінің басталуы, оның кейіпкерлерімен кездесу.
Сосын бір күні...	Кейіпкер бала мәселесімен сәйкес келетін қандай да бір проблемаға, жанжалға тап болады.
Сол үшін...	Бұл мәселенің шешімі неде және ертегі кейіпкерлерінің оны қалай орындайтынын көрсетеді.
Шарықтау шегі	Ертегі кейіпкерлері қиындықтарды жеңеді.
Соңы	Терапиялық ертегінің соңы оң болуы керек.
Ертегінің моральдық мәні...	Ертегі кейіпкерлері іс-әрекетінен сабақ алады. Олардың өмірі түбегейлі өзгереді.

Способ 3. Моделировать сказочный сюжет через прием символизации (объекты, элементы, персонажи). Придумываем изображение дворца, главного героя, его родственников, волшебного персонажа, рокового события (с которого все началось), средств передвижения, основных мероприятий по устранению приключившейся беды, заключительной ситуации и счастливого конца.

Коррекционная сказка по Р.М.Ткачу

Структура	Содержание
Жили-были ...	Начало сказки, встреча с ее героями.
И вдруг однажды ...	Герой сталкивается с какой-то проблемой, конфликтом, совпадающими с проблемой ребенка.
Из-за этого ...	Показано, в чем состоит решение проблемы, и как это делают герои сказки.
Кульминация	Герои сказки справляются с трудностями.
Развязка	Развязка терапевтической сказки должна быть позитивной.
Мораль сказки ...	Герои сказки извлекают уроки из своих действий. Их жизнь радикально меняется.

Р.М. Ткач бойынша ертегіні құру ережелері

- Ертегі баланың мәселесіне қандай да бір түрде ұқсас болуы керек, бірақ ешбір жағдайда оған тікелей ұқсастығы болмауы керек.
- Бала өз мәселесін шешуде жаңа таңдау жасай алатын алмастырушы тәжірибе немесе психолог бұған көмектесуі керек.

В. Я. Пропптың ертегінің құру картасы

Нұсқау немесе тыйым салу
Нұсқаманы немесе тыйым салуды бұзу
Зияндылық
Батырдың кетуі
Тапсырма
Қамқоршымен кездесу
Сиқырлы сыйлықтар
Батырдың пайда болуы
Зұлымның пайда болуы
Батыр мен зұлымның күресі
Батырдың жеңісі
Батырдың оралуы
Үйге келу
Жалған батыр
Күрделі сынақтар
Қиындықтарды жою
Батырды тану
Жалған қаһарманды әшкерелеу
Зұлым адамды жазалау
Үйлену тойы

Правила создания сказки по Р.М.Ткачу

- Сказка должна быть в чем-то идентичной проблеме ребенка, но ни в коем случае не иметь с ней прямого сходства.
- Замещающий опыт, используя который ребенок может сделать новый выбор при решении своей проблемы, либо в этом должен помочь психолог.

Карта создания сказки по В.Я. Пропп

Предписание или запрет
Нарушение предписания или запрета
Вредительство
Отъезд героя
Задача
Встреча с дарителем
Волшебные дары
Появление героя
Появление злодея
Борьба героя и злодея
Победа героя
Возвращение героя

Ертегі терапиясының негізгі принципі – баланың проблемаларды шешу процесіне тікелей қатысуы: ол ертегіні өзі таңдайды, кейіпкерлерді өзі жасайды және қиын жағдайлардан шығудың жолын табады. Мамаң тек қиындықтардың себептерін анықтауға және баламен бірге шешім жолдарын іздеуге көмектеседі.

Т. Ю. Колошина, А. Трусъ ертегі жазу схемасы

- ✓ Іс-әрекеттің орны мен уақыты (қажеттілік, әрқашан және барлық жерде).
- ✓ Кейіпкердің шығу тегі мен әлеуметтік мәртебесі (кедей жетім, ханзада, асырап алған қыз және т.б.).
- ✓ Залал келтіру, зиян келтіру, бірдеңеге ие болуды қалауы (Өлмейтін Кошцей әйелін немесе қалыңдығын ұр-

Прибытие домой
Ложный герой
Трудные испытания
Ликвидация беды
Узнавание героя
Изобличение ложного героя
Наказание злодея
Свадьба

Схема написания сказки Т. Ю. Колошиной, А. Трусъ

- ✓ Место и время действия (необходимость, всегда и везде).
- ✓ Происхождение и социальный статус героя (бедный сирота, принц, падчерица и др.).
- ✓ Нанесение ущерба, вреда, желание иметь что-то (Кошцей Бессмертный украл жену или невесту, для спасения срочно нужны молодильные яблоки, или очень хочется получить аленький цветочек).
- ✓ Отправка из дома (царь посылает за жар-птицей, Иван-царевич сам уходит спасти Марию-царевну, герой идет «на других посмотреть, себя показать»).
- ✓ Встреча с дарителем или с помощником (фея, Сивка-Бурка, Серый Волк, добрая волшебница). Причем эта помощь никогда не приходит просто так, как говорится, за красивые глаза. Герой должен сделать что-то хорошее, доброе, трудное, непривычное для него – одним словом, пройти проверку на звание героя сказки.
- ✓ Встреча с антагонистом (поединок со Змеем-Горынычем, соревнование в хитрости с великаном, поражение Кошцей) и, конечно же, победа героя.
- ✓ Возвращение домой, заслуженная награда (принцесса, полцарства, красота), признание окружающими.

Модель работы со сказкой

1. Название
2. Чтение
3. Речевая зарядка
4. Беседа по содержанию
5. Пересказ (с опорой на наглядность)
6. Работа с иллюстрациями и презентациями
7. Продуктивная деятельность
8. Практические технологии работы со сказкой
9. Игра-драматизация

лауы, құтқару үшін жедел түрде жарсартатын алмалар қажет немесе қызғалдақ гүлін алуды қатты қалауы).

- ✓ Үйден кету (патша жар-құсты жібереді, Иван-патшаның өзі Мария-патшайымды құтқаруға кетеді, кейіпкер «басқаларды көруге, өзін көрсетуге» барады).
- ✓ Жаратушымен немесе көмекшімен кездесу (фея, Сивка-Бурка, Сұр Қасқыр, жақсы сиқыршы). Бұл көмек ешқашан жай ғана келмейді. Кейіпкер жақсы, қиын, оған бейім емес бірдеңе істеу керек – бір сөзбен айтқанда, ертегі кейіпкері өз атағын тексеруден өткізуі керек.
- ✓ Антагонистпен кездесу (Жылан-Гориничпен жекпе-жек, алыппен айлакерлікпен бәсекелесу, Кощейді жеңу) және, әрине, батырдың жеңісі.
- ✓ Үйге оралу, лайықты марапат (ханшайым, жарты патшалық, сұлулық), басқалардың мойындауы.

Ертегімен жұмыс жасау үлгісі

1. Тақырып
2. Оқу
3. Сөйлеуге арналған жаттығулар
4. Мазмұны бойынша әңгімелесу
5. Қайталау (көрнекі құралдар негізінде)
6. Иллюстрациялармен және презентациялармен жұмыс
7. Өнімді іс-әрекет
8. *Ертегімен жұмыс істудің практикалық технологиялары*
9. Ойын-драматизация
10. Ертегілік бейне терапиясы
11. Эмоционалдық талдау
12. Мазмұны бойынша сұрақтар құрастыру
13. Проблемалық мәселелерді қою
14. Үнтаспа
15. Ойын-драматизация
16. Қуыршақ терапиясы
17. Бірнеше сюжетті біріктіру
18. Жаңа кейіпкерлермен таныстыру
19. Тақырыптық сурет салу
20. Медитация
21. Сахналау

Жылжымалы ертегілер

Осылайша, ертегі терапиясы балалар мен жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқын және әлеуметтік бейімделуін түзетудің күшті психологиялық құралы болып табылады.

Основной принцип сказкотерапии – не-
посредственное участие ребенка в про-
цессе решения проблем: сам выбирает
сказку, сам создает персонажей и сам на-
ходит выход из сложных ситуаций. Специ-
алист лишь помогает определить причи-
ны трудностей и вместе с ребенком искать
пути решения.

10. Сказочная имидж-терапия
11. Эмоциональный анализ
12. Составление вопросов по содержанию
13. Постановка проблемных вопросов
14. Рифмование
15. Игра-драматизация
16. Куклотерапия
17. Объединение нескольких сюжетов
18. Введение новых героев
19. Тематическое рисование
20. Медитация
21. Инсценирование

Подвижные сказки

Таким образом, сказкотерапия – это мощный психологический инструмент для коррекции девиантного поведения и социальной адаптации детей и подростков.

ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ АУТОДЕСТРУКТИВТІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ

Н. М. Куанышалиева,
БҚО, Облыстық әдістемелік
психологиялық қолдау орталығы
басшысының м.а.

Н. М. Куанышалиева,
и. о. заведующего Областным
методическим центром
психологической
поддержки, ЗКО

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ АУТОДЕСТРУКТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ СРЕДИ ПОДРОСТКОВ

Казіргі уақытта аутодеструктивті мінез-құлық, оның ішінде жасөспірімдер арасында жаппай құбылысқа айналды. Әлеуметтанушылар, психологтар мен дәрігерлердің пікірінше, суицид, ұйтқұмарлық, химиялық емес тәуелділік, алкоголизм, нашарлық және өзіне зиян келтіретін мінез-құлықтың басқа түрлерінің таралуы өте жақын болашақта әлеуметтік апат ауқымына жету қаупін тудырады.

Жасөспірімдердің аутодеструктивті мінез-құлық ең көп таралған әлеуметтік-психологиялық мәселелердің бірі болып табылады. Бұл мінез-құлық үлгісі эмоционалдық тұрақсыздықпен, күйзеліспен, жанұядағы және әлеуметтік ортадағы қолайсыз жағдайлармен тығыз байланысты.

Жасөспірімдер арасында аутодеструктивті мінез-құлықтың туындауына ықпал ететін негізгі факторлар

Психологиялық:

- клиникалық депрессия;
- үрейлі бұзылыстар;
- өзін-өзі төмен бағалау;
- эмоционалдық тұрақсыздық;
- жалғыздық сезімі;
- өз-өзіне сенімсіздік;
- әлеуметтік бейімделу мәселелері.

Әлеуметтік:

- қолайсыз отбасылық жағдай;
- ата-аналар мен бала арасындағы күрделі қарым-қатынас;
- отбасылық-тұрмыстық (үйдегі) зорлық-зомбылық;
- құрдастарымен қарым-қатынастың қиындығы;
- мектептегі зорлық-зомбылық (буллинг).

Материалдық-экономикалық:

- отбасының төмен материалдық деңгейі;
- тұрақсыз қаржылық жағдай;
- тұрақты табыс көзінің болмауы;
- ата-ананың жұмыссыздығы.

Внастоящее время аутодеструктивное поведение, в том числе среди подростков, стало массовым явлением. По мнению социологов, психологов, медиков, распространенность суицидов, токсикомании, нехимических зависимостей, алкоголизации, наркотизации и других видов самоповреждающего поведения в самом ближайшем будущем грозит достигнуть масштабов социальной катастрофы.

Аутодеструктивное поведение подростков – одна из наиболее распространенных социальных и психологических проблем. Такая поведенческая модель тесно связана с эмоциональной нестабильностью, стрессами, неблагоприятными условиями в семье и социальной среде.

Основные факторы, способствующие возникновению аутодеструктивного поведения подростков

Аутодеструкция (греч. *autos* – «сам», *ауто* – «я на себя», *деструкция* – «разрушение») – разрушение себя, саморазрушение, самоповреждение, причинение вреда самому себе, рискованное поведение, вредные привычки и зависимости.

Аутодеструктивное (самоповреждающее) поведение – способ взаимодействия человека с окружающими людьми и самим собой, при котором ему наносится вред, т. е. его действия направлены на нанесение прямого или косвенного ущерба собственному физическому, соматическому и психическому здоровью, что несет угрозу целостности и развитию личности. Это сложное комплексное многоаспектное явление, проявляющиеся на когнитивном, эмоциональном и поведенческом уровнях.

Аутодеструкция (грекше *autos* – «өзім», *auto* – «мен өзіме», *destruction* – «жойылу») – өзін-өзі жою, өзіне зиян келтіру, өзін-өзі зақымдау, қауіпті мінез-құлық, жаман әдеттер мен тәуелділіктер.

Аутодеструктивті (өзін-өзі зақымдайтын) мінез-құлық – бұл адамның және басқалардың және өзіне зиян келтіретін өзара әрекеттесу тәсілі, яғни оның әрекеті жеке тұлғаның тұтастығы мен дамуына қауіп төндіретін өзінің физикалық, соматикалық және психикалық денсаулығына тікелей немесе жанама зиян келтіруге бағытталған. Бұл когнитивті, эмоционалдық және мінез-құлық деңгейінде көрінетін күрделі, көп қырлы құбылыс.

Психологические:

- клиническая депрессия;
- тревожные расстройства;
- низкая самооценка;
- эмоциональная неустойчивость;
- чувство одиночества;
- неуверенность в себе;
- проблемы социальной адаптации.

Социальные:

- неблагополучная семейная обстановка;
- сложные отношения между родителями и детьми;
- семейно-бытовое (домашнее) насилие;
- трудности в общении со сверстниками;
- насилие (буллинг) в школьной среде.

Материально-экономические:

- низкий материальный уровень семьи;
- нестабильное финансовое положение;
- отсутствие постоянного источника средств к существованию;
- безработица родителей и т. д.

Влияние СМИ и интернет-пространства:

- опасный контент;
- материалы, пропагандирующие членовредительство и саморазрушительное поведение;
- психологическое давление в социальных сетях;
- кибербуллинг и т. д.

Международные научные исследования показали, что в странах с высоким уровнем саморазрушительного поведения среди подростков системы социальной поддержки неадекватны (Twenge et al., 2022), а основными движущими силами попыток самоповреждения являются психологическая нестабильность и высокий уровень стресса (World Health Organization, 2023).

Профилактические меры

Усиление психологического сопровождения в образовательных учреждениях:

- развитие системы психологической службы;
- организация работы горячих линий и служб анонимной психологической помощи;
- проведение тренингов, направ-

Жасөспірімдердің психологиялық әл-ауқатын қамтамасыз ету және өмірге деген оң көзқарасын қалыптастыру үшін аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу шараларын кешенді және жүйелі түрде жүзеге асырудың маңызы зор.

БАҚ және интернет-кеңістігінің әсері:

- қауіпті контент;
- өзіне зиян келтіру және аутодеструктивті мінез-құлықты насихаттайтын материалдар;
- әлеуметтік желілердегі психологиялық қысым.
- кибербуллинг және т.б.

Халықаралық ғылыми зерттеулер көрсеткендей, жасөспірімдер арасындағы аутодеструктивті мінез-құлық деңгейі жоғары елдерде әлеуметтік қолдау жүйелерінің жеткіліксіздігі анықталған (Twenge et al., 2022). Сонымен қатар, психологиялық тұрақсыздық пен жоғары деңгейдегі стресс өз-өзіне зиян келтіру әрекеттерінің негізгі қозғаушы күштері болып табылады (World Health Organization, 2023).

Алдын алу шаралары

Білім беру мекемелерінде психологиялық қолдауды күшейту:

- психологиялық қызмет көрсету жүйесін дамыту;
- сенім телефондары мен анонимді психологиялық көмек көрсету қызметтерін ұйымдастыру;
- оқушылар арасында психологиялық сауаттылықты арттыруға бағытталған тренингтер өткізу.

Ата-аналар және қоғаммен жұмыс жасау:

- ата-аналардың психологиялық сауаттылығын арттыруға бағытталған тренингтер ұйымдастыру;
- жасөспірімдердің интернеттегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету;
- отбасылық қарым-қатынасты нығайту;
- психологиялық қолдау орталықтарын дамыту.

Мемлекеттік деңгейде қабылданатын шаралар:

- құқықтық базаны жетілдіру;
- денсаулық сақтау және білім беру саласындағы мамандардың кәсіби біліктілігін арттыру;
- қоғамдық ақпараттық науқандарды ұйымдастыру.

Зерттеулер көрсеткендей, дамыған елдерде мемлекеттік деңгейде қабылданған алдын алу бағдарламалары аутодеструктивті әрекеттердің жиілігін 20-30%-ға төмендеткен (World Psychiatry Journal, 2023). Бұл көрсеткіштер әлемдегі түрлі елдерде жүйелі түрде жүргізілген профилактикалық шаралардың тиімділігін

Для обеспечения психологического благополучия подростков, формирования у них позитивного взгляда на жизнь важно комплексно и системно реализовывать мероприятия по профилактике аутодеструктивного поведения.

лених на повышение психологической грамотности студентов.

Работа с родителями и обществом:

- организация тренингов, направленных на повышение психологической грамотности родителей;
- обеспечение безопасности подростков в интернете;
- укрепление семейных отношений;
- развитие центров психологической поддержки.

Меры, которые необходимо принять на государственном уровне:

- совершенствование правовой базы;
- повышение квалификации специ-

Егер ата-аналардың **психологиялық құзыреттілігі жоғары болса**, жасөспірімдердің аутодеструктивті мінез-құлық көрсету ықтималдығы айтарлықтай төмендейді.

айқын көрсетеді. Мысалы, Финляндия, Канада, АҚШ сияқты елдерде үкіметтік деңгейде қабылданған арнайы психологиялық қолдау және әлеуметтік бағдарламалар аутодеструктивті әрекеттерді айтарлықтай төмендеткені белгілі. Осы шаралар аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу мен оны жоюда маңызды рөл атқарады, өйткені олар жасөспірімдердің психоэмоционалдық тұрақтылығын арттырып, өмірлік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

Ата-аналар балаларымен ашық және сенімді қарым-қатынас орнатуға, олардың эмоционалды қажеттіліктерін түсінуге және баланың психологиялық жағдайын бақылауға көбірек назар аударғанда, жасөспірімдер өздерінің қиындықтары мен стресс жағдайла-

алистов в сфере здравоохранения и образования;

- организация кампаний по информированию общественности.

Исследования показали, что профилактические программы, принятые на государственном уровне в развитых странах, снизили частоту саморазрушительного поведения на 20–30% (World Psychiatry Journal, 2023). Эти показатели наглядно демонстрируют эффективность профилактических мер, систематически реализуемых в разных странах мира. Например, в Финляндии, Канаде и США специальные программы психологической поддержки и социальные программы, принятые на государственном уровне, значительно снизили саморазрушительное поведение. Эти меры направлены на укрепление психологического здоровья детей, поддержку семейных отношений, повышение психоэмоциональной устойчивости подростков и формирование у них жизненных навыков.

Когда родители больше внимания уделяют установлению открытых и доверительных отношений со своими детьми, пониманию их эмоциональных потребностей и контролю психологического состояния, подростки легче справляются с проблемами, трудностями и стрессовыми ситуациями.

Профилактика саморазрушительного поведения среди подростков – сложная задача, требующая комплексных и долгосрочных мер. Для ее эффективного решения образовательные, медицинские учреждения, государственные органы, социальные службы и общественные организации должны работать сообща.

Для повышения эффективности профилактических мероприятий важно постоянно совершенствовать **систему психологической поддержки в образовательных учреждениях**. За счет повышения профессионального уровня педагогов, школьных психологов и социальных педагогов возрастает возможность контролировать эмоциональное состояние учащихся и выявлять поведенческие проблемы на ранней стадии.

рымен оңайырақ күреседі. Жасөспірімдер арасындағы аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу – жан-жақты және ұзақ мерзімді шараларды қажет ететін күрделі міндет болып табылады. Бұл мәселені тиімді шешу үшін білім беру және медицина мекемелері, мемлекеттік органдар, әлеуметтік қызметтер мен қоғамдық ұйымдар бірлесіп жұмыс істеуі керек.

Алдын алу шараларының тиімділігін арттыру үшін **білім беру ұйымдарында психологиялық қамтамасыз ету жүйесін** үнемі жетілдіріп отырудың маңызы зор. Мұғалімдердің, мектеп психологтарының және әлеуметтік қызметкерлердің кәсіби деңгейін арттыру арқылы оқушылардың эмоционалдық жағдайын бақылау және мінез-құлық проблемаларын ерте кезеңде анықтау қабілеті артады.

Жасөспірімдердің психологиялық тұрақтылығын қалыптастыруда олардың төзімділігін дамыту, жанжалдардан аулақ болу және агрессияға қарсы тұру, стрессті басқару дағдыларын арнайы тәжірибелер, тренингтер, семинарлар және т.б. арқылы дамыту маңызды рөл атқарады.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының сарапшылары психикалық денсаулықты балалар мен жасөспірімдердің күш-қуатының белгілі бір қоры деп атайды, соның арқасында олар стресс пен қиындықтарды жеңеді. Психикалық денсаулық баланың эмоционалдық және интеллектуалдық дамуына, оның қоғамға бейімделуіне ықпал етеді: өзін-өзі жүзеге асыру, өнімді қарым-қатынас жасау, үй шаруасын орындау және т.б. Психикасы сау бала жаңа жағдайлар мен қиындықтарды сәтті жеңеді, толыққанды ересек адам болады.

Аутодеструктивті мінез-құлыққа бейімділік тудыратын психосоматикалық аурулар мен жүйке-психикалық бұзылыстарды ерте диагностикалау, себептерін анықтау және анықталған проблемаларды түзету ең қиын жастағы – жасөспірімдік шақтағы балалармен жұмыс жасаудағы табыстың кепілі болып табылады.

Ең бастысы, есте сақтау керек: біз енді баламен айналыспаймыз, бірақ біз әлі ересектермен де айналыспаймыз...

Вероятность проявления подростками саморазрушительного поведения значительно снижается, если родители обладают высокой психологической компетентностью.

Важную роль в формировании психологической устойчивости подростков играет развитие у них жизнестойкости, способности избегать конфликтов и противостоять агрессии, навыков управления стрессом посредством специальных практик, тренингов, семинаров и т. д.

Эксперты Всемирной организации здравоохранения называют психическое здоровье определенным резервом сил у детей и подростков, благодаря которому они справляются со стрессами и трудностями. Психическое здоровье способствует эмоциональному и умственному развитию ребенка, его адаптации в обществе: самореализации, продуктивному общению, выполнению домашних обязанностей и т. д. Ребенок со здоровой психикой успешно справляется с новыми обстоятельствами и трудностями, становясь полноценным взрослым человеком.

Ранняя диагностика психосоматических заболеваний и нервно-психических расстройств, вызывающих предрасположенность к аутодеструктивному поведению, выяснение причин и коррекция выявленных проблем – залог успеха в работе с детьми самого кризисного из возрастов – подросткового периода.

Самое главное – помнить: перед нами уже не ребенок, но еще и не взрослый...

ЖАСӨСПІРІМДЕРДЕГІ НАШАҚОРЛЫҚТЫҢ ПРОФИЛАКТИКАСЫ

**Жоғары сынып оқушыларына арналған
тренинг элементтерімен сабақ**

А. Даулетқызы,
практикалық психолог,
«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық-практикалық институты,
Алматы қаласы

Мақсаты: нашақорлықпен байланысты проблемалар шеңберін белгілеу; есірткі және басқа да психоактивті заттарды бірінші рет қолданудың қауіпті салдарларын және олардың адам денесі мен денсаулығына теріс әсерін ашу.

А. Даулетқызы,
практикующий психолог,
Национальный
научно-практический институт
благополучия детей «Өркен»,
г. Алматы

Цель: обозначение круга проблем, связанных с наркоманией; раскрытие опасных последствий первого употребления наркотиков и других психоактивных веществ и их негативного воздействия на организм и здоровье человека.

ПРОФИЛАКТИКА НАРКОМАНИИ У ПОДРОСТКОВ

Занятие с элементами тренинга для учащихся старших классов

Тапсырмалар:

- нашақорлық проблемасы туралы ақпараттандыру деңгейін арттыру;
- есірткіге деген көзқарасты өзгерту;
- есірткіге «Жоқ!» деп айтуды үйрету;
- зиянды әдеттерден бас тарту және денсаулықты сақтау қажеттілігін ынталандыру.

Қатысушылардың жасы: 14–17 жас.

Өткізу орны: «Бөбек» ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығы (мектеп-гимназия).

Күні: 2025 жылғы 14 ақпан

Ұзақтығы: 90 мин.

Ресурстар: ноутбук, проектор, қағаз парақтар, қарындаштар, фломастерлер, ватман.

Тренингтің барысы

Жұмыс ережесін қабылдау (5 мин.)

- Әр қатысушының сабақ барысындағы белсенді жұмысы.
- Сөйлеушіге мұқият ден қою.
- Бір-біріне сенім арту.
- Күлкіге жол бермеу.
- Әркімнің өз пікірін білдіру құқығы.

Бейнені қараңыз және талқы-

лаңыз: <https://www.youtube.com/watch?v=tXxHxX7PKf8>.

Оқушыларға нашақордың жеке басы және оның құрамдас бөліктері сау адамнан қалай ерекшеленетіні туралы өз пікірлерін айтуға ынталандыру керек. Оқушылар атаған мінездемелерді қате немесе арандатушылық пікірлерді ақырын түзетіп, тақтаға жазу керек. Есірткі тұтынудың салдарынан мүдделердің тарылуы нәтижесінде тұлғаның кедейленуіне және оның жеке қасиеттерінің жоғалуына ерекше назар аудару керек.

Сондай-ақ денсаулыққа жағымсыз әсер етуі мүмкін екенін атап өткен жөн:

- дереу, есірткі қабылдағаннан кейін немесе қысқа уақыт кезеңінен кейін пайда болатын (улану, жарақат);
- кешіктірілген, ұзағырақ, ұзар-

Задачи:

- повысить уровень информированности о проблеме наркомании;
- изменить отношение к наркотикам;
- формировать умение сказать «Нет!» наркотикам;
- мотивировать потребность к отказу от вредных привычек и сохранению здоровья.

Возраст участников: 14–17 лет.

Место проведения: Национальный научно-практический, образовательный и оздоровительный центр «Бөбек» (школа-гимназия).

Дата: 14 февраля 2025 г.

Продолжительность: 90 мин.

Ресурсы: ноутбук, проектор, листы бумаги, ручки, фломастеры, ватман.

Ход тренинга

Принятие правил работы (5 мин.)

- Активная работа на занятии каждого участника.
- Внимательность к говорящему.
- Доверие друг к другу.
- Недопустимость насмешек.
- Право каждого на свое мнение.

Просмотр и обсуждение видео:

<https://www.youtube.com/watch?v=tXxHxX7PKf8>.

Следует подвести учащихся к тому, чтобы они высказали свое мнение о личности наркомана и о том, чем отличаются ее компоненты от таковых же у здорового человека. Названные учениками характеристики нужно записывать на доске, мягко корректируя ошибочные или провокационные суждения. Особое внимание нужно сосредоточить на обеднении личности и потере ее индивидуальных качеств в результате сужения интересов как следствия употребления наркотиков.

Также необходимо сделать акцент на то, что неблагоприятные последствия для здоровья могут быть:

Психоактивті заттарды (ББЗ – тәуелділікті тудыратын заттар), соның ішінде есірткілерді пайдалану қазіргі таңда қоғам алдында тұрған ең өзекті проблемалардың бірі болып табылады.

тылған сипатқа ие (созылмалы аурулардың біртіндеп дамуы);

- нашақорлық.

Ой шабуылдары

Сұрақтар

- Біздің қоғамда нашақорлық проблемасы бар ма?
- Нашақорлық жастарға қаншалықты қауіпті?
- Нашақорлық проблемасы Жердің болашағына қалай әсер етуі мүмкін?

Есірткіге тәуелділікті емдеу мәселелері әзірше тек жалпы сипатта әзірленген. Бұл ұзақ, көп сатылы процесс, сәтсіздікке ұшырау қаупі бар. Сондықтан есірткіге тәуелділікті азайтуда басты орынды **есірткіге тәуелділіктің алдын алу** алады, бірінші кезекте жастар арасында.

«Даулы мәлімдемелер» ойыны

Мақсаты: нашақорлық мәселесіне қатысушылардың көзқарасын анықтау.

Ойынды ойнау үшін сізге мәлімдемелері бар төрт парақ қажет:

- ✓ *Толықтай келісемін.*
- ✓ *Мен келісемін, бірақ ескертпелермен.*
- ✓ *Мен мүлдем келіспеймін.*
- ✓ *Менің нақты пікірім жоқ.*

Парақтар бөлменің төрт жағындағы кез келген бетке бекітіледі.

Баяндамашы даулы мәлімдемелерді оқиды, содан кейін қатысушылар таралады және өздерінің көзқарастарын көрсететін қағаз парақтарының жанында тұрады, олар неліктен осылай ойлайтындарын түсіндіру арқылы дәлелдеу керек.

Барлық қатысушылардың пікірлерін тыңдап болғаннан кейін баяндамашы

Нашақорлық үш негізгі жолмен ықтимал қауіп болып табылады:

- әлеуметтік;
- заңды;
- медициналық.

Есірткілер – тәуелділік әлеуетімен ерекшеленетін миға ерекше әсер ететін заттар.

Наркозависимость представляет собой потенциальную опасность по трем основным параметрам:

- социальный;
- юридический;
- медицинский.

Употребление **психоактивных веществ (ПАВ – вещества, вызывающие зависимость)**, включая наркотические, является на сегодняшний день одной из наиболее острых стоящих перед обществом проблем.

- немедленные, наступающие сразу после принятия наркотических веществ или спустя короткий промежуток времени (отравления, травмы);
- отложенные, имеющие более долгосрочный, длительный характер (постепенное развитие хронических заболеваний);
- наркозависимость.

Мозговой штурм

Вопросы

- Существует ли проблема наркомании в нашем обществе?
- Насколько опасна наркомания для молодежи?
- Как проблема наркомании может повлиять на будущее Земли?

Вопросы лечения наркотической зависимости пока разработаны только в общих чертах. Это долгий, многоступенчатый процесс с большим риском неудачи. Поэтому ведущее место в уменьшении числа наркоманов занимает **профилактика наркотической зависимости** и в первую очередь среди молодежи.

Игра «Спорные утверждения»

Цель: выяснить взгляды участников на проблему наркомании.

Для проведения игры необходимо четыре листа бумаги с написанными на них утверждениями:

- ✓ *Совершенно согласен.*
- ✓ *Согласен, но с оговорками.*
- ✓ *Совершенно не согласен.*
- ✓ *Не имею точного мнения.*

Листы крепятся на любую поверхность по четырем сторонам комнаты.

Ведущий зачитывает спорные утверждения, после чего участники

Наркотики – вещества, оказывающие особое специфическое воздействие на мозг, отличающееся потенциалом зависимости.

Статистикаға сәйкес, есірткіге тәуелділердің көпшілігі есірткіді жасөспірім шақта пайдалана бастайды, ал ББЗ жүйелі түрде пайдаланатын адамдардыңжартысынанастамы–жасөспірімдер.

өз көзқарасын қысқаша лекция түрінде ұсынады.

Даулы мәлімдемелердің мысалдары

- Нашақорлық қылмыс болып табылады.
- Жұмсақ препараттар зиянсыз.
- Есірткі шығармашылықты арттырады.
- Нашақорлық – бұл ауру.
- Көптеген жастар есірткіге байланысты қиындықтарға тап болады.
- Кез келген уақытта есірткі қолдануды тоқтатуға болады.
- Нашақорлық емделеді.
- Көптеген жасөспірімдер есірткіні «компания үшін» қолдана бастайды.
- Көбінесе есірткіні қолданатын адамдар оған тәуелді екенін түсінбейді.
- Нашақор адам ЖИТС-тен өлуі мүмкін.

расходятся и встают около тех листов, на которых отражена их точка зрения, которую они должны обосновать, объяснив, почему считают именно так.

Выслушав мнения всех участников, ведущий излагает свою точку зрения в виде краткой лекции.

Примеры спорных утверждений

- Наркомания – это преступление.
- Легкие наркотики безвредны.
- Наркотики повышают творческий потенциал.
- Наркомания – это болезнь.
- У многих молодых людей возникают проблемы из-за наркотиков.
- Прекратить употреблять наркотики можно в любой момент.
- Наркомания излечима.
- Многие подростки начинают употребление наркотиков «за компанию».
- Люди, употребляющие наркотики, очень часто не осознают, что зависят от них.
- Наркоман может умереть от СПИДа.
- Зависимость от наркотиков формируется только после их многократного употребления.
- По внешнему виду человека можно определить, употребляет он наркотики или нет.
- Наркоман может умереть от передозировки.
- Продажа наркотиков не преследуется законом.
- Наркомания неизлечима.
- Обмен шприцами стимулирует распространение наркомании.
- Лечение и реабилитация наркоманов должны быть абсолютно бесплатными, если государство хочет решить эту проблему.
- Наркоманы – это нелюди.

Игра «Примеры отказов»

- *Отказ-соглашение:* «Спасибо, но мне неудобно вас так затруднять».
- *Отказ-обещание:* «Пойдем завтра в кино». – «С удовольствием, но завтра у меня занятия по математике. Давай сходим в следующий раз».
- *Отказ-альтернатива:* «Пойдем завтра в спортзал». – «Давай лучше погуляем по городу или в парке»
- *Отказ-отрицание:* «Нет, я не поеду на лодке, потому что боюсь воды».

- Есірткіге тәуелділік қайталап қолданғаннан кейін ғана дамиды.
- Адамның есірткіні пайдаланатынын немесе қолданбайтынын сыртқы түріне қарап білуге болады.
- Есірткіге тәуелді адам артық дозадан өлуі мүмкін.
- Есірткі сату заң бойынша жазаланбайды.
- Нашақорлық емделмейді.
- Инелерді ортақ пайдалану нашақорлықтың таралуына ықпал етеді.
- Мемлекет бұл мәселені шешкісі келсе, нашақорларды емдеу және оңалту мүлдем тегін болуы керек.
- Нашақорлар адам емес.

«Бас тарту мысалдары» ойыны

- *Бас тарту-келісім:* «Рахмет, бірақ мен сізді осылай қинағанға ұяламын».
- *Бас тарту-уәде:* «Ертең киноға барайық». – «Қуана-қуана барушы едім, бірақ ертең математика сабағым бар. Келесі жолы барайық».
- *Бас тарту-балама:* «Ертең спортзалға барайық». – «Оның орнына қаланы немесе саябақты серуендейік».
- *Бас тарту-теріске шығару:* «Жоқ, мен қайыққа мінбеймін, өйткені мен судан қорқамын».
- *Бас тарту-жанжал:* «Тағы не дейсің! Өзің жүр!» «Өзің жаса! Мені араластырма!».

Жүргізуші: Балалар, енді мен сендерге допты лақтырып, оны ұстап алған адамға қажетсіз ұсыныс жасаймын. Мысалы, тундрада серуендеуге барыңыз. Сіз өзіңіздің бас тартуыңызды әртүрлі тәсілдермен білдіруіңіз керек.

Қажет емес ұсыныстардың мысалдары

Шөлге барып, бір-екі апта сонда болу.

Жаңбырда батпақтармен серуендеу. Ешкім ұсынбайтын экзотикалық етті жеу.

Қараусыз қалған шахталар арқылы түнде серуендеу.

Қажетті құрал-жабдықтарсыз тауға бару.

Қыстың ортасында мұзды көлге шомылу.

Орманға компассыз бару.

Қауіпті экстремалды спортқа дайындықсыз қатысу.

Шаң мен өрмекшілерге толы ескі қа-

По статистике, большинство наркоманов начинают употреблять наркотики в подростковом возрасте, и более половины лиц, регулярно употребляющих ПАВ, – подростки.

- *Отказ-конфликт:* «Еще чего! Сам топай!» «Сделай сам! Меня не вмести-вай!»

Ведущий: Ребята, сейчас я буду бросать вам мяч, и делать нежелательное предложение поймавшему его. Например, отправиться погулять в тундру. Вам необходимо по-разному выразить отказ.

Примеры нежелательных предложений

Поехать в пустыню и остаться там на пару недель.

Погулять в дождь по болотам.

Съесть экзотическое мясо, которое никто не советует.

Прогуляться ночью по заброшенным шахтам.

Отправиться в горы без необходимого снаряжения.

Искупаться в ледяном озере в разгар зимы.

Пойти в лес без компаса.

Принять участие в опасном экстре-

раусыз қалған ғимараттарды аралау.
Қауіпсіздік туралы ойланбастан жартастың шетімен жүру.
Гидсіз түнгі сафариге қатысу.
Скейтбордпен бос емес тас жолдың бойымен жүру.
Мұздың қалыңдығын тексермей, қатқан көлде жүру.
Картасыз немесе GPScіз саяхатқа шығу.
Джунглиге жәндіктерге қарсы құралдарсыз бару.

мальном виде спорта без подготовки.
Пройтись по старым заброшенным зданиям, полным пыли и пауков.
Пройтись по краю обрыва, не думая о безопасности.
Принять участие в ночном сафари без сопровождения гида.
Проехать на скейтборде по оживленной трассе.
Пройтись по замерзшему озеру без проверки толщины льда.
Отправиться в путешествие без карты или GPS.

Сұрақтар

- Өзіңізге қысым болған кезде қандай сезімде болдыңыз?
- Ұсыныстардан бас тартқанда қандай сезімде болдыңыз?
- Егер сіз жағдайдан шығу алгоритмін білсеңіз, «жоқ» деп айту оңай болды ма?
- Жеке адамның немесе адамдар тобының қысымы жағдайында бас тарта білу неліктен маңызды?
- Адам үшін қажетті сәтте «Жоқ!» деп айтудың маңызы қандай?
- Біреу сізге қысым көрсетуге тырысатын жағдайларды шешуде тәжірибеңіз болды ма?

Рефлексия

Болашақ біздің қолымызда! Бізге қосылыңыздар!

Баяндамашы әрқайсысында екі алақан сызылған ватман қағазының алдын ала дайындалған жартысын таратады.

Қатысушылар екі командаға бөлінеді. 5 минут ішінде. Олардың пікірінше, есірткісіз адам бойында болуы керек 10 басты қасиет туралы сызылған саусақтарына талқылап, жазып алады. Мысалы: өзіне сенімді, тәуелсіз, интеллектуалды дамыған, мәдениетті, адамгершілігі мол, рухани дамыған т.б.

Жұмысты аяқтағаннан кейін әр команданың өкілдері жазбаша қасиеттерді оқып, баяндамашы мен қатысушылардың сұрақтарына жауап береді.

Қорытынды талқылау

Жүргізуші: Енді әрқайсыңыз болашақта өзіңізбен бірге алып кеткіңіз келетін жеке қасиетіңізді қағаз бетіне түсіріңіз. Жапырақтарыңызды ватман қағазына сызылған алақанның айналасына бекітіңіз.

Сабақтың соңы

Бейнежазбаны қараңыз және талқылаңыз

<https://youtu.be/L1hjKQjMS-U?si=i2Ll9MYn7L2T3H9O>

Сходить в джунгли без репеллентов от насекомых.

Вопросы

- Как вы чувствовали себя в момент, когда на вас оказывалось давление?
- Как вы ощущали себя в момент отказа от предложений?
- Проще ли вам было говорить «нет», зная алгоритм выхода из ситуации?
- Почему важно уметь отказывать в ситуации давления со стороны отдельного человека или группы людей?
- Какое значение имеет для человека умение в нужный момент сказать «Нет!»?
- Появился ли у вас опыт разрешения каких-либо ситуаций, когда кто-либо пытается оказывать на вас давление?

Рефлексия

Будущее в наших руках! Присоединяйтесь!

Ведущий раздает заранее приготовленные половинки листов ватмана, на каждой из которых нарисованы две ладони.

Участники делятся на две команды. В течение 5 мин. они обсуждают и записывают на нарисованных пальцах 10 основных качеств, какими, по их мнению, должен обладать человек, свободный от наркотиков. Например: уверенный в себе, независимый, интеллектуально развитый, культурный, нравственный, духовно развитый и т. д.

После окончания работы представители каждой команды зачитывают написанные качества и отвечают на вопросы ведущего и участников.

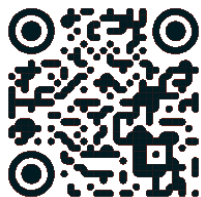
Итоговое обсуждение

Ведущий: А теперь пусть каждый из вас напишет на листочке то качество личности, которое он хотел бы взять с собой в будущее. Прикрепите свои листочки к ватману вокруг нарисованных на нем ладошек.

Завершение занятия

Просмотр и обсуждение видео

<https://youtu.be/L1hjKQjMS-U?si=i2Ll9MYn7L2T3H9O>

«ЖЫНЫСТЫҚ ЖЕТІЛУ» ДИАГНОЗЫ НЕ КҮТУ КЕРЕК ЖӘНЕ БАЛАНЫ ҚАЛАЙ ҚОЛДАУ КЕРЕК?

Назар аударыңыз: сіздің балаңыз жасөспірім!

ДИАГНОЗ «ПУБЕРТАТ»: ЧТО ЖДАТЬ, И КАК ПОДДЕРЖАТЬ РЕБЕНКА?

Внимание: ваш ребенок – подросток!

*Баланы жайына қалдырыңыз:
ол тәуелсіз,
ол бүкіл ғалам,
ол сенен мүлдем басқа планета.
Сен оның анасы,
ал мен оның әкесі болғандықтан емес.*

Ол қазірдің өзінде үшінші, басқа, жаңа...

Джеральд Ньюмарк,
американдық педагог,
элеуметтік коммуникация
саласындағы маман

Өмір бойы адам бірқатар психологиялық дағдарысты бастан кешіреді. Әрбір бетбұрыс қоршаған әлемді қабылдауды айтарлықтай өзгертеді, назарды жаңа қызмет түріне ауыстырады және қоршаған ортамен қарым-қатынастың сапасына әсер етеді. Ал егер алғашқы жылдардың өтпелі кезеңдері нақты көрсетіліп, қатаң шекараға ие болса, уақыт өте келе үзілістер көбейіп, терминдердің нақтылығы азаяды. Бірақ балалық шақтағы пен ересек шақтағы дағдарыстар арасындағы басты айырмашылық – саналылық.

Жыныстық жетілу кезеңі немесе **жыныстық жетілу** – жасөспірімнің денесінде белгілі бір өзгерістер болып, соның нәтижесінде жыныстық жетілуге және ұрпақ қалдыруға қабілетті кезең.

Шын мәнінде, ересекке дейінгі қиындықтар айналадағы ересектердің арқасында шешіледі: ата-аналар мен туыстардан бастап тәрбиешілер мен мұғалімдерге дейін. Жасөспірімдік максимализм, қасарысқандық, қасарысқандық және қатаңдық, жақын маңдағы беделді тұлғаларға бағытталған, олардың ажырамас бөлігі.

*Оставь ребенка в покое:
он самостоятельный,
он целый космос,
он планета – другая совсем, чем ты.
Не в том дело, что ты его мама,
а я его папа.*

Он уже третий, другой, новый...

Джеральд Ньюмарк,
американский педагог,
специалист в области
социальной коммуникации

В течение жизни человек проходит череду психологических кризисов. Каждый переломный момент существенно меняет восприятие окружающего мира, смещает фокус на новый род деятельности и сказывается на качестве взаимоотношений с окружающими. И если переходные этапы первых лет выражены ярко и обладают жесткими рамками, то со временем перерывы увеличиваются, и сроки становятся менее конкретными. Но главным различием между кризисами детства и зрелости остается *осознанность*.

Период полового созревания, или пубертатный период, – это время, когда в организме подростка происходят определенные изменения, в результате чего он достигает половой зрелости и становится способным к продолжению рода.

По сути, трудности до совершеннолетия полностью ложатся на плечи окружающих взрослых: от родителей и родственников до воспитателей и учи-

Мы всего лишь дети. Мы играем во взрослых, но в половине случаев не знаем, что творим. Мы падаем, потому что знаем, что взрослые всегда поднимут нас...

Біз жай ғана баламыз. Біз ересек адам ретінде ойнаймыз, бірақ уақыттың жартысында не істеп жатқанымызды білмейміз. Біз құлаймыз, өйткені біз үлкендер бізді әрқашан көтеретінін білеміз...

Егер сіздің балаңыз, қалай айтсақ, қолыңыздан шығып, онымен байланысыңыз мүлдем жоғалғандай көрінсе, жасөспірімнің «басына қарап», онымен қалай қарым-қатынас жасау керектігін білуге тырысыңыз.

Ересек пе, жоқ па? «Мен қазірдің өзінде ересекпін!» деген тіркес. бала 3 жаста да, 15 жаста да барынша байыпты сөйлейді. Оған өзі де шын жүректен сенімді және басқаларды да сендіруге дайын. Бірақ оның әрекеттері, әсіресе қиындықтарға тап болған кезде, керісінше көрсетеді...

ДДҰ ұсынған классификация бойынша, **жастар 18 бен 44 жас аралығындағы адамдар**. Сондықтан, көкжиекте бесінші онжылдығымыз келе қалса, басымызға күл шашуға асықпаймыз. Шамамен 60-қа дейін біз орта жас ауқымында қаламыз.

Мидың жетілуі. Жасыратыны жоқ, акушер-дәрігерлер 25 жастағы әйелдерді «жасы келгендер» деп санайды. Және бұл, ең болмағанда, біртүрлі, егер бұл кезде ми тек негізгі нейрондық байланыстарды құруды аяқтайды. Сонда ғана біз шынымен балалық шақтан шығамыз деп айтуға болады...

Бала жыныстық жетілуге келген кезде ол жоғары психикалық функциялардың түрлену процестерінен әрең өтті.

- Есте сақтау кездейсоқ және жанама болады: адам оны бақылауды және есте сақтау әдістерін қолдануды үйренеді.

- Қабылдауда да солай болады: осы уақытқа дейін шоғырлану қиын.

*Мұндай санаттарды енгізу халықтың жалпы қартаюымен байланысты: егде жастағы адамдардың үлесі, орташа өмір сүру ұзақтығы артып келеді. Сәйкесінше, зейнеткерлік жас шектеулері де ұлғайтылды. Бірақ факт сақталады: **есейгенге дейін адам бала болып саналады. Кем дегенде заң тұрғысынан.***

телей. Подростковый максимализм, упорство, упрямство и строптивость, направленные на ближайшие авторитетные фигуры, – неотъемлемая их часть.

Если ваш ребенок, что называется, отбился от рук, и контакт с ним кажется полностью потерянным, попробуйте «заглянуть в голову» подростка и понять, как с ним взаимодействовать.

Взрослый или нет? Фразу «Я уже взрослый!» ребенок озвучивает максимально серьезно как в 3 года, так и в 15 лет. Он искренне убежден в этом сам и готов убеждать окружающих. Но его действия, особенно в столкновении с трудностями, демонстрируют прямо обратное...

Согласно классификации, предложенной ВОЗ, **молодежь признаны люди от 18 до 44 лет**. Поэтому не спешим посыпать голову пеплом, если на горизонте замаячил пятый десяток. Примерно до 60 мы останемся в рамках среднего возраста.

Взросление мозга. Не секрет, что у акушеров 25-летние женщины считаются «старородящими». И это по меньшей мере странно, учитывая, что к этому моменту мозг только-только завершает формирование основных нейронных связи. Можно даже сказать, что лишь тогда мы выходим из детства по-настоящему...

К моменту вступления в пубертатный период ребенок едва проходит через процессы преобразования высших психических функций.

- Память становится произвольной и опосредованной: индивид учится управлять ей и пользоваться приемами для запоминания.

- То же происходит и с восприятием: до этого момента сосредоточение представляет трудность.

- Развиваются осознанность и способность к рефлексии, умение оценивать изменения в себе и других.

- Понимание действительности и образ мысли постепенно приближаются к взрослому. Но этот рубеж еще далеко...

Проблемный возраст. По сути, портрет ребенка рисует не он сам, а окружающие. Зачастую родственники и другие взрослые даже не осознают, какое влияние они оказывают на формирование у детей представления о себе.

- Саналылық пен рефлексия қабілеттері, өзіндегі және басқалардағы өзгерістерді бағалай білу дамиды.

- Шындықты түсіну және ойлау тәсілі ересек адамның ойлауына бірте-бірте жақындайды. Бірақ бұл белес әлі алыс...

Қиын кезең. Шын мәнінде, баланың портреті оны өзі емес, айналасындағылар жасайды. Көбінесе туыстар мен басқа да ересектер өздерінің балалардың өзін-өзі тануына қаншалықты ықпал ететіні туралы білмейді. Ата-анаға деген сенім өмірдің алғашқы жылдарында келіп түсетін ақпаратты сыни бағалау үшін тым жоғары. Сондықтан кездейсоқ, абайсыз сөздер, кемсітетін сөз тіркестері мен жағымсыз реакциялар ұзақ уақытқа кейінге қалдырылып, болашақта қиындықтар тудырады.

*Введение подобных категорий связано с общим старением населения: доля пожилых людей увеличивается, как и средняя продолжительность жизни. Соответственно повышаются и границы пенсионного возраста. Но факт остается фактом: **до совершеннолетия человек считается ребенком.** Как минимум, с правовой точки зрения.*

Доверие к родителям в ранние годы жизни слишком велико, чтобы критически оценивать поступающую информацию. Поэтому брошенные между делом, вскользь неосторожные слова, уничижительные фразы и негативные реакции откладываются надолго и вызывают трудности в будущем.

Өсу – бұл адамның қоршаған шындықтағы қарым-қатынастар мен оқиғаларға жеке жауапкершілігін сезінуін талап ететін өз өмірін жеке бақылауға алу процесі.

Егер мектепке дейінгі баладан қандай екені туралы сұрасақ, «Мен жақсымын» немесе «Мен ең жақсымын» деп жауап береді. Бұл норманың нұсқалары - бір мәнді және өзіне деген оң көзқарас. Бірақ білім беру тобының бір бөлігі бола отырып, бала алғашқы сынақтар мен қиындықтарға тап болады және оларды жеңуді үйренеді.

Мектепте ол баға алып, өзінің жетістіктерін қатарластарының жетістіктерімен салыстыра бастайды. Балалар мен мұғалім тұлғасындағы беделді тұлғаның қарым-қатынасы да тұлғаның әлеуметтік ортада қандай орын алатынын айқын көрсетеді. Өзін-өзі бағалау сұрақтары, әрине, өзекті болады.

Жаңа түзілістердің осы багажымен адам жыныстық жетілуге жетеді ... және жарылыс пайда болады.

Қазіргі балалардың ерекшеліктері. Даму психологиясы тұрғысынан балалық шақ ұзақтығының қатаң белгіленген терминдері мен нақты шекаралары жоқ. Ол мәдениет деңгейіне, өркениет пен қоғамның дамуына байланысты. Қазірдің өзінде дүние жүзінде жалпы қабылданған некеге тұру жасынан едәуір кіші адамдар арасында неке қиылатын аймақтар бар.

Интернеттің әсері балаларға да әсер етеді және бейімделу мен әлеуметтенуде қиындықтарға толы.

Кез келген тақырыптағы ақпаратқа қол жеткізу жеңілдетілген. Және бұл тек сезімтал мазмұн және «сәбилер қайдан пайда болады» деген мәңгілік талқылау ғана емес. Ересектердің эмоционалдық жағынан ауыр тақырыптардың кең спектрі, бала «жеңуге» қабілетсіз және түсіну үшін үлкен қиындықтар туғызады: жоғалту, ажырасу, өз-өзіне қол жұмсау және т.б.

Нәтижесінде біз **ойлау мен мінез-құлық екі жақтылығына** тап болдық: бала бір уақытта ерте және кеш ересектейді.

Жасөспірімдік кезеңнің мәселелері. Наразылық – балалық шақтағы дағдарыстың ажырамас бөлігі. А.С.Пуш-

Если дошкольника спросить, какой он, мы, скорее всего, услышим: «Я хороший» или вообще «Самый лучший». Это варианты нормы – однозначное и положительное видение себя. Но, становясь частью учебного коллектива, ребенок сталкивается с первыми испытаниями, трудностями и учится их преодолевать.

В школе он получает оценки и начинает сравнивать собственные успехи с достижениями сверстников. Отношение детей и авторитетной фигуры в лице учителя тоже ясно демонстрирует, какое место в социальной среде занимает индивид. Вопросы самооценки, естественно, актуализируются.

Сэтим багажом новообразований человек врывается в период пубертата ... – и происходит взрыв.

Специфика современных детей. С точки зрения возрастной психологии, длительность детства не имеет строго определенных сроков и конкретных границ. Она зависит от уровня культуры, развития цивилизации и социума. Даже сейчас существуют уголки мира, где браки заключаются между людьми, значительно младше общепринятого для супружества возраста.

Влияние интернета тоже сказывается на детях и чревато трудностями адаптации и социализации.

Доступ к информации на любую тему упрощается. И дело не только в чувствительном контенте и извечном обсуждении «откуда берутся дети». Широкий спектр взрослых эмоционально тяжелых тем, которые ребенок не способен «переварить» и понимание которых представляет для него серьезную трудность: утраты, развод, суицид и т. д.

В итоге мы имеем дело с **двойственностью мышления и поведения:** ребенок взрослеет одновременно слишком рано и слишком поздно.

Проблемы подросткового возраста. Протест – неотъемлемая черта кризисов детского возраста. Подобно описанному А. С. Пушкиным русскому бунту, он часто бывает «бессмысленным и беспощадным». Подросток, поддаваясь гормональным всплескам, может играть против самого себя, собственного удобства и здравого смысла. Даже когда родитель прав, ребенок в пубертате готов пойти против чужого мнения, исключительно ради сохране-

кин сипаттаған орыс көтерілісі сияқты, бұл көбінесе «мағынасыз және аяусыз». Гормоналды асқынуларға ұшыраған жасөспірім өзіне, өзінің ыңғайлылығына және ақыл-ойына қарсы ойнай алады. Ата-анасы дұрыс болса да, жыныстық жетілу кезіндегі бала өз автономиясын сақтау үшін, тәуелсіздік иллюзиясы үшін ғана біреудің пікіріне қарсы шығуға дайын.

Наразылық мінез-құлқынан басқа, жасөспірімнің келесі қиындықтары тән:

- оқуға деген ынтасының төмендеуі;
- ересек мәртебесіне ұмтылу;
- ата-аналармен және мұғалімдермен қақтығыстар.

Взросление – это процесс обретения персонального контроля над собственной жизнью, что требует от человека осознания личной ответственности за отношения и события окружающей действительности.

ния своей автономии, иллюзии самостоятельности.

Помимо протестного поведения, типичными остаются такие трудности подросткового возраста, как:

- снижение мотивации к учебе;
- стремление к статусу взрослого;
- конфликты с родителями и учителями.

Жасөспірімнің ата-анасынан алшақтауы табиғи және күтілетін нәрсе. Адам жыныстық жетілуге жеткенде, сол генетикалық материалды тасымалдаушылардан бөліну қажеттілігі мен дайындығы пайда болады. Бұл табиғат берген және барлық тіршілік иелеріне тән эволюциялық механизм. Бұл геномды әртараптандыруға және өміршең ұрпақ алуға көмектеседі. Осыдан жеке өмірді араласудан қатаң қорғаныс пайда болады, бұл әрқашан нысаны мен мазмұны жағынан адекватты бола бермейді.

Сондай-ақ, білім беру іс-әрекетімен айналысудың орнын **басқа адамдармен қарым-қатынас жасау**, ең алдымен, құрбы-құрдастармен қарым-қатынас жасау, өзін-өзі тану және олардың ықыласына ие болу үшін ауыстырады. Бұл ересектердің беделін автоматты түрде төмендетеді.

Неизбежно и смещение акцентов с познавательной деятельности на **взаимоотношения с окружающими**, в первую очередь со сверстниками, чтобы самоутвердиться и завоевать их расположение. Авторитет взрослых при этом автоматически снижается.

Еще одна характерная особенность подросткового периода – «встреча» уже не детской осведомленности о взрослых темах и вседозволенности, в результате которой получается взрывной коктейль.

Средний и старший школьный возраст означает расширение круга общения и знакомство с другими вариантами социальных норм. Если раньше ориентирами для индивида выступали ценности, привитые в семье, то дружба с одноклассниками вызывает интерес к другим моделям поведения. Неожиданно оказывается, что жить можно иначе...

Жасөспірімдік кезеңнің тағы бір ерекшелігі – ересектердің тақырыптары мен рұқсат етілгендігі туралы балалардың «кездесуі», нәтижесінде жарылғыш коктейль пайда болады.

Орта және жоғарғы мектеп жастары – бұл қарым-қатынас шеңберін кеңейту және әлеуметтік нормалардың басқа нұсқаларымен танысу. Егер бұрын жеке адамның бағдарлары отбасылық құндылықтарға негізделген болса, онда сыныптастарымен достық басқа мінез-құлық үлгілеріне қызығушылық тудырады. Күтпеген жерден өмір сүрудің басқа жолы бар екені анықталады...

Ата-аналарға не істеу керек? Ең алдымен, қалыптасқан жағдайды факт ретінде қабылдаңыз. Түсініспеушіліктер мен қақтығыстар болмай қоймайды. Ал эмпатикалық қарым-қатынас (өз тәжірибелеріңіздің тұғырынан түсіп, әлемді баланың көзімен көру мүмкіндігіне негізделген байланыс) барлығына бірдей қолжетімді емес.

Бірақ жыныстық жетілу басталғанға дейін ата-ана мен жасөспірім арасындағы қарым-қатынас құрметпен, берік және қабылдаушы қарым-қатынас орнаса, онда дау-дамайлар оны бұзбайды. Және, ең алдымен, жасөспірім ақыл-кеңеспен келіспеген кезде де, оны қабылдауға тырысады.

Ал егер жағдай басқаша болса, бала ересектерді билік деп санамаса, шешім бір нәрсеге – бейімделіп, басқа бағытты таңдауға жатады.

Басқа біреудің алаңында ойнау. Қиын болады. Сіздің міндетіңіз – баланың досы болып, қарым-қатынасты барынша жақын ету. Осылайша, жасөспірімдік кезеңнің ерекшеліктеріне қарамастан, ол өзінің өміріндегі оқиғалармен бөліседі және қиындықтар мен проблемалар туралы көбірек сөйлеседі.

Кейбір ата-аналар тәуелсіздік елесін сатып алып, қашықтықты арттырады. Өкінішке орай, жасөспірімдер әлі де жетілмеген адам және әлі де қамқорлық пен көмекке мұқтаж.

Жасөспіріммен байланыс оңай емес, бірақ қажет. Балама көзқарасты қабылдауды үйреніңіз. Балаңызға сенімді тірек болыңыз және дағдарыс аяқталып, қиындықтар артта қалғанда, сіздің қарым-қатынасыңыз тек күшейе түседі.

Отдаление подростка от родителей естественно и ожидаемо. Как только человек достигает половой зрелости, возникают потребность и готовность сепарироваться от носителей того же генетического материала. Это эволюционный механизм, данный от природы и присущий всем живым существам. Именно он помогает разнообразить геном и получить более жизнеспособное потомство. Отсюда и яростная защита личной жизни от вмешательства, не всегда адекватная по форме и содержанию.

Что делать родителям? Прежде всего принять сложившееся положение как факт. Недопонимание и конфликты и практически неизбежны. А эмпатический способ общения (контакт, выстроенный на способности сойти с пьедестала собственного опыта и увидеть мир глазами ребенка без предвзятости) доступен далеко не каждому.

Но если к моменту входа в пубертатный период у родителей и подростка установились уважительные, крепкие и принимающие взаимоотношения, ссоры не разрушат их. И, скорее всего, подросток продолжит прислушиваться к советам, даже когда не будет согласен с ними.

А если ситуация уже вышла из-под контроля, и ребенок больше не видит во взрослых авторитета, решение одно – смириться и выстроить другую линию поведения.

Игра на чужом поле. Будет сложно. Ваша задача – стать ребенку другом, чтобы обеспечить максимальную близость в общении. Тогда, несмотря на особенности подросткового возраста, он будет делиться событиями своей жизни и рассказывать о сложностях и проблемах более охотно.

Некоторые родители покупаются на иллюзию самостоятельности и увеличивают дистанцию. И очень зря: подросток – все еще незрелый индивид и по-прежнему нуждается в заботе и помощи.

Контакт с подростком – это непросто, но необходимо. Научитесь принимать альтернативную точку зрения. Будьте надежной опорой своему ребенку, и когда кризис закончится, а трудности останутся позади, ваши взаимоотношения только укрепятся.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АНА ТІЛІ КҮНІНДЕ «БАҚЫТ, БЕЙБІТШІЛІК, ДОСТЫҚ» АКЦИЯСЫ БАСТАЛАДЫ

СЧАСТЬЕ МИР ДРУЖБА

Эти важные слова объединяют
всё человечество!

Запиши их на **родном языке**
и оставь послание в будущее

Акцияның ұйымдастырушылары жас қатысушыларды ана тілінде айтылған аудио және бейне хабарламаларын болашаққа жіберуге шақырды. Ең бастысы, олар ең маңызды үш нәрседен басталуы керек: бақыт, бейбітшілік және достық.

Оларды Telegram-дағы арнайы чат-ботқа жүктеп салуға болады. Ол жерден хабарламалар Саха Республикасының (Якутия) Оймякон ауданындағы Суық полюсте орнатылатын уақыт капсуласына жіберіледі. Хабарлама-

Как сообщает тг-канал Ассамблеи народов Евразии и Африки сегодня, в Международный день родного языка, стартует акция «Счастье, мир, дружба». Организаторы акции приглашают юных участников прислать свои аудио- и видеопослания в будущее, произнесенные на родных языках. Главное, чтобы они начинались с пожелания трёх – самых важных – вещей: счастья, мира и дружбы. Уже сейчас их можно загрузить в специальный чат-бот в Telegram. Оттуда послания отправятся в капсулу

лар 1 маусымға дейін қабылданады.

Акцияны ұйымдастырушылардың пікірінше, «Уақыт капсуласы – бұл балалардың назарын өздерінің төл мәдениетіне, дәстүрлері мен тарихына аударуға мүмкіндік береді. Ол ширек ғасырда – 2050 жылы ашылады және материалдар балалардың Бақыт әнұранын жасау үшін пайдаланылады.

Осылайша, біз сирек кездесетін тілдерді және өзіндік ұлттық мәдениетті сақтап, сондай-ақ өз түптамырларын бағалауға, мұраларды зерттеп, дәстүрлер мен құндылықтарды келесі ұрпаққа беру әдетін қалыптастыруға ықпал етеміз деп үміттенеміз».

Науқан Якутияда басталып та кетті. Онда ол «Біз – ата-бабамыздың бақыты және әлемнің болашағы» деп аталды, ал Солтүстіктің батыр қызы – Кындыкан оның символына айналды. Акцияның алғашқы балалар елшісі – якутиялық Айыына Кожурова, «Елдің үздік балалар блогері» номинациясында «Блогема» сыйлығының иегері атанды. Енді науқан бүкіл әлемде жалғасады.

Акцияны ұйымдастырушылар: «Еуразия және Африка халықтары ассамблеясы», «Бақыт агрегаторы» Орталық ғылыми-мәдени ұйымы, «Кындыкан» шығармашылық бірлестігі, «Цифрлық трансформация зертханасы» АҰО, «АРТСЕВЕР» шығармашылықты дамыту агенттігі және «Туризм және аумақтық маркетингті дамыту агенттігі» халықаралық үкіметтік емес ұйымдар одағы.

времени, которую установят на Полюсе Холода в Оймяконском районе Республики Саха (Якутия). Послания принимаются до 1 июня.

«Капсула времени, - отмечают организаторы акции. – это повод привлечь внимание детей к родной культуре, к традициям и истории. Она будет вскрыта через четверть века – в 2050 году, а материалы будут использованы для создания детского гимна о Счастье. Мы надеемся таким образом способствовать сохранению редких языков и поддержанию самобытных национальных культур, а также формированию привычки ценить свои корни, изучать наследие и передавать традиции и ценности следующим поколениям».

Акция уже стартовала в Якутии. Там она получила название «Мы – это счастье наших предков и будущее нашего мира» и символом её стала отважная девочка Кындыкан, душа Севера. Первый детский посол акции – Айыына Кожурова из Якутии, победительница премии «Блогема» в номинации «Лучший детский блогер страны». Теперь акция продолжится по всему миру. Организаторы: Международный союз неправительственных организаций «Ассамблея народов Евразии и Африки», ЦСКР «Агрегатор Счастья», Творческое объединение «Кындыкан», АНО «Лаборатория Цифровой Трансформации» и Агентство развития творчества «АРТСЕВЕР» и ГАУ РС(Я) «Агентство развития туризма и территориального маркетинга».

Подпишись на «Русскую Евразию»

Сегодня, в Международный день родного языка, стартует акция «Счастье, мир, дружба», - сообщает Ассамблея народов Евразии и Африки...

Мы приглашаем юных участников прислать свои аудио- и видеопослания в будущее, произнесённые на родных языках. Главное, чтобы они начинались с пожелания трёх – самых важных – вещей: счастья, мира и дружбы.

Акция продлится до 1 июня, и пройдет по всему миру...

<https://t.me/rusevrasia/771>

БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН КЕҢЕСТЕР ӨМІРШЕҢДІККЕ ҚАЛАЙ ҚОЛ ЖЕТКІЗУГЕ БОЛАДЫ?

Жанжалдарға, ашуланшақтық пен күйгелектікке, психологиялық жарақаттарға және басқа да өмірлік мәселелерге қарсы тұруды қалай үйренуге болады?

Барлық адам үнемі қандай да бір жолмен жарақаттайтын, қиын жағдайларға тап болады: жұмыстағы немесе оқудағы сәтсіздіктер, жақын адамдары және достарымен қарым-қатынас, аурулар, туыстарының қайтыс болуы, жақын адамдардан айырылуы және т.б. Өкінішке орай, бұл тізім өте ұзақ уақытқа созылуы мүмкін...

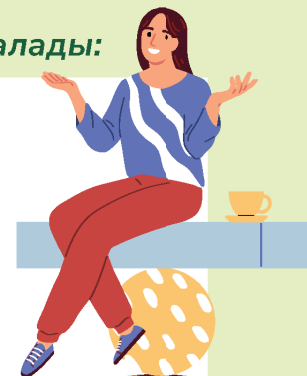
Тағдырдың соққыларын, жағымсыз жағдайларды еңсеруге, күйгелектікті жеңуге көмектесетін маңызды қасиет – өміршеңдік.

Өміршеңдік – бұл адамның энергияны, өнімділік пен ішкі тепе-теңдікті сақтай отырып, қиын жағдайларды бастан кешіре білу қабілеті.

Дәстүр бойынша өміршеңдіктің үш компоненті айқындалады:

- ◆ өз өміріне қанағаттану, өз бетінше шешім қабылдау қабілеті;
- ◆ бақылау – дәрменсіздікті болдырмау, оқиғалар арасындағы себеп-салдар байланысын түсіну;
- ◆ тәуекелге бару.

Өміршеңдік неге байланысты?

Қысқа мерзімді күрделі мәселелерді және онша ауыр емес, бірақ ұзақ мерзімді дағдарыстарды біз бірдей еңсереміз. Адамдардың жарақаттайтын тәжірибемен қалай күресетініндегі айырмашылықтар психологиялық тұрақтылыққа байланысты. Өмірлік мәселелерді лайықты қабылдап, шешу қабілетін өз бетінше дамытуға болады.

СОВЕТЫ ДЕТЯМ КАК СТАТЬ ЖИЗНЕСТОЙКИМ?

Как научиться противостоять конфликтам, вспышкам раздражительности и гнева, психологическим травмам и другим жизненным проблемам?

Все люди так или иначе постоянно сталкиваются с травмирующими обстоятельствами, сложными ситуациями: неудачами в работе или учебе, отношениях с близкими людьми и друзьями, болезнями, смертью родственников, потерями дорогих сердцу вещей и многим другим. К сожалению, этот список можно продолжать очень долго...

Пережить удары судьбы, неприятности, трудности, преодолеть стресс помогает важное качество – **жизнестойкость**.

Жизнестойкость – это способность человека переживать сложные ситуации, сохраняя энергию, работоспособность и внутреннее равновесие.

Традиционно выделяют три компонента жизнестойкости:

- ◆ удовлетворенность своей жизнью, способность принимать решения самостоятельно;
- ◆ контроль – умение избегать беспомощности, понимание причинно-следственных связей между событиями;
- ◆ принятие риска.

От чего зависит жизнестойкость?

Серьезные краткосрочные проблемы и менее тяжелые, но длительные кризисы мы переносим одинаково. Различия в том, как люди справляются с **травмирующим** опытом, зависят от психологической устойчивости. Способность достойно принимать и решать жизненные проблемы можно развить в себе самостоятельно.

**ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ /
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

**ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ /
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ
РЕДАКТОР** Е. Н. Сакенова

**РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС /
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ**

И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудякова
Г. К. Калиева
И. В. Калачева
Б. К. Кудышева
Г. У. Сагимбаева
М. К. Таипова
А. М. Саликова
Г. Б. Омарова
Б. Ш. Алиев
В. В. Шахгулари

**ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ /
ДИЗАЙН И ВЕРСТКА**

А. М. Саликова
Т. В. Васько
Фото freepik.com

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОР

Е. М. Песина

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:

Қазақстан Республикасы, Z05X4M9,
Астана қ., Есіл ауданы, Мәңгілік ел
даңғылы, 8/2 ғимарат
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:

Республика Казахстан, Z05X4M9,
г. Астана, район Есиль, пр. Мәңгілік ел,
здание 8/2
НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия

детей «ӨРКЕН»
ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын
арттыру ұлттық ғылыми-практикалық
институты» КеАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА

НАО «Национальный научно-
практический институт благополучия
детей «ӨРКЕН»

**ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ
ЖИІЛІГІ**

Ай сайын

**ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА
ЖУРНАЛА**

Ежемесячный

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
комитетінің 2024 жылғы 15 наурызда
берген № KZ52VPY00089109 тіркеу
куәлігі

Регистрационное свидетельство
№ KZ52VPY00089109 от 15 марта
2024 года выдано Комитетом
информации Министерства культуры
и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың
сенімділігі үшін материал авторлары
жауапты.

За точность фактов и достоверность
информации ответственность несут
авторы материалов.